

**Додатковий протокол
до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року,
що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів
(Протокол I), від 8 червня 1977 року**

Статус Протокола див. (995_c23)

(Протокол ратифіковано із заявою Указом Президії
Верховної Ради УРСР
N 7960-XI ([7960-11](#)) від 18.08.89)

(Протокол I з поправками додатково див. у документі
(995_911) від 30.11.93)

{ Додатково див. Протокол ([995_g74](#)) від 08.12.2005 }

Дата підписання Україною: 12 грудня 1977 р.

Набуття чинності для України: 25 липня 1990 р.

Преамбула

Високі Договірні Сторони,

заявляючи про своє щире бажання бачити народи, що живуть у
мирі,

нагадуючи, що кожна держава зобов'язана згідно із Статутом
Організації Об'єднаних Націй ([995_010](#)) утримуватися в їх
міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування як
проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної
незалежності будь-яким державам, так і будь-яким іншим чином,
несумісним з цілями Організації Об'єднаних Націй,

вважаючи, однак, за необхідне підтвердити й розвинути
положення, що передбачають захист жертв збройних конфліктів, та
доповнити заходи, спрямовані на забезпечення більш ефективного їх
застосування,

висловлюючи своє переконання в тому, що ніщо в цьому
Протоколі або в Женевських конвенціях від 12 серпня 1949 року
([995_151](#), [995_152](#), [995_153](#), [995_154](#)) не може бути витлумачене як
таке, що узаконює чи санкціонує будь-який акт агресії або будь-яке
інше застосування сили, несумісне із Статутом Організації
Об'єднаних Націй ([995_010](#)),

підтверджуючи далі, що положення Женевських конвенцій від 12
серпня 1949 року ([995_151](#), [995_152](#), [995_153](#), [995_154](#)) та цього
Протоколу повинні за всіх обставин цілком застосовуватися до всіх
осіб, які перебувають під захистом цих документів, без яких-небудь
несприятливих відмінностей, що полягають у характері чи походженні
збройного конфлікту або у причинах, що висуваються Сторонами в
конфлікті чи приписуються їм,

погодилися про таке:

Частина I

Загальні положення

Стаття 1. Загальні принципи і сфера застосування

1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються додержувати цього Протоколу та забезпечувати його додержання за будь-яких обставин.

2. У випадках, не передбачених цим Протоколом або іншими міжнародними угодами, цивільні особи й комбатанти залишаються під захистом і дією принципів міжнародного права, що впливають з усталених звичаїв, з принципів гуманності та з вимог суспільної свідомості.

3. Цей Протокол, що доповнює Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) про захист жертв війни, застосовується при ситуаціях, зазначених у статті 2, спільній для цих Конвенцій.

4. Ситуації, згадані в попередньому пункті, включають збройні конфлікти, в яких народи ведуть боротьбу проти колоніального панування, іноземної окупації та расистських режимів для здійснення свого права на самовизначення, закріпленого в Статуті Організації Об'єднаних Націй ([995 010](#)) та в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй ([995_569](#)).

Стаття 2. Визначення

Для цілей цього Протоколу:

а) "Перша конвенція", "Друга конвенція", "Третя конвенція" і "Четверта конвенція" означають відповідно: Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року ([995 151](#)); Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених, хворих та осіб зі складу збройних сил, які потерпіли корабельну аварію на морі, від 12 серпня 1949 року ([995 152](#)); Женевську конвенцію про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року ([995 153](#)); Женевську конвенцію про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року ([995 154](#)); "Конвенції" означають чотири Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#));

б) вислів "норми міжнародного права, застосовуваного в період збройних конфліктів" означає норми, застосовувані в період збройних конфліктів, наведені в міжнародних угодах, учасниками яких є сторони, що перебувають у конфлікті, а також загальновизнані принципи і норми міжнародного права, застосовувані до збройних конфліктів;

с) "Держава-покровителька" означає нейтральну державу або іншу державу, що не є стороною в конфлікті, яка була призначена стороною, що перебуває в конфлікті, і визнана супротивною стороною

та яка погодилася здійснювати функції, що покладаються на Державу-покровительку згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) та цим Протоколом;

d) "субститут" означає організацію, яка виступає замість Держави-покровительки згідно зі статтею 5.

Стаття 3. Початок і припинення застосування

Без шкоди для положень, які застосовуються в будь-який час:

a) Конвенції ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цей Протокол застосовуються з початку будь-якої ситуації, згаданої у статті 1 цього Протоколу;

b) застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу на території сторін, що перебувають у конфлікті, припиняється із загальним припиненням воєнних дій, а на окупованій території – після припинення окупації. Винятком в обох випадках є особи, остаточне звільнення, репатріація чи влаштування яких відбудеться пізніше. Ці особи продовжують користуватися покровительством відповідних положень Конвенцій і цього Протоколу до моменту їх остаточного звільнення, репатріації чи влаштування.

Стаття 4. Правовий статус сторін, що перебувають у конфлікті

Застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу, а також укладання угод, передбачених цими документами, не торкаються правового статусу сторін, що перебувають у конфлікті. Ні окупація якої-небудь території, ні застосування Конвенцій і цього Протоколу не торкаються правового статусу цієї території.

Стаття 5. Призначення Держави-покровительки та її субститут

1. Зобов'язання сторін, що перебувають у конфлікті, полягають у тому, щоб з початку такого конфлікту забезпечити додержання й застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу шляхом застосування системи Держав-покровительок, включаючи, зокрема, їх призначення та визнання відповідно до нижченаведених пунктів. На Держави-покровительки покладається обов'язок охороняти інтереси сторін, що перебувають у конфлікті.

2. З моменту виникнення ситуації, згаданої у статті 1, кожна сторона, що перебуває в конфлікті, без затримки призначає Державу-покровительку з метою застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу, а також без затримки дозволяє діяльність Держави-покровительки, визнаної нею такою після призначення супротивною стороною.

3. Якщо Держава-покровителька не призначена чи не визнана з моменту виникнення ситуації, згаданої у статті 1, Міжнародний комітет Червоного Хреста, не зачіпаючи права будь-якої іншої неупередженої гуманітарної організації чинити так само, пропонує свої добрі послуги сторонам, що перебувають у конфлікті, з метою призначення без затримки Держави-покровительки за згодою сторін, що перебувають у конфлікті. З цією метою він може, зокрема, звернутися з проханням до кожної сторони подати йому список

принаймні п'яти держав, які така сторона вважає прийнятними для того, щоб діяти як Держава-покровителька від її імені щодо супротивної сторони, та звернутися з проханням до кожної супротивної сторони, подати список принаймні п'яти держав, які вона вважатиме прийнятними як Держави-покровительки іншої сторони; такі списки повинні бути надіслані цьому Комітету протягом двох тижнів після одержання прохання; він зіставляє їх і запитує згоди будь-якої запропонованої держави, зазначеної у двох списках.

4. Якщо незважаючи на вищевикладене Держава-покровителька або не призначена або не діє, сторони, що перебувають у конфлікті, без затримки приймають пропозицію, яка може бути зроблена Міжнародним комітетом Червоного Хреста чи будь-якою іншою організацією, що надає гарантії неупередженості та ефективності, діяти як субститут після відповідних консультацій з вищезгаданими сторонами та з урахуванням результатів цих консультацій. Діяльність такого субституту обумовлюється згодою сторін, що перебувають у конфлікті; сторони, що перебувають у конфлікті, докладають усіх зусиль для сприяння діяльності субституту при виконанні його завдань згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цим Протоколом.

5. Згідно зі статтею 4 призначення й визнання Держав-покровительок з метою застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу не торкаються правового статусу сторін, що перебувають у конфлікті, чи будь-якої території, включаючи окуповану територію.

6. Підтримання дипломатичних відносин між сторонами, що перебувають у конфлікті, або доручення третій державі захисту інтересів однієї із сторін та інтересів її громадян згідно з нормами міжнародного права, що стосуються дипломатичних зносин, не є перешкодою для призначення Держав-покровительок з метою застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу.

7. Кожного разу, коли в цьому Протоколі згадується Держава-покровителька, це стосується також субституту.

Стаття 6. Спеціально підготовлений персонал

1. Ще в мирний час Високі Договірні Сторони з допомогою національних товариств Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця) докладають зусиль для підготовки спеціального персоналу з метою сприяння застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) та цього Протоколу і, зокрема, діяльності Держав-покровительок.

2. Набір і підготовка такого персоналу є компетенцією держави.

3. Міжнародний комітет Червоного Хреста зберігатиме для представлення їх Високим Договірним Сторонам списки осіб, підготовлених таким чином, які Високі Договірні Сторони могли б скласти й надіслати йому з цією метою.

4. Умови використання цих осіб за межами національної території у кожному випадку є предметом спеціальних угод між заінтересованими сторонами.

Стаття 7. Наради

Депозитарій цього Протоколу на прохання однієї чи кількох Високих Договірних Сторін та за згодою більшості Високих Договірних Сторін скликає наради всіх зазначених Сторін з метою розгляду загальних проблем, які стосуються застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу.

Дата підписання Україною: 12 грудня 1977 р.

Набуття чинності для України: 25 липня 1990 р.

Частина II

Поранені, хворі і особи, які потерпіли корабельну аварію

Розділ I

Загальний захист

Стаття 8. Термінологія

Для цілей цього Протоколу:

а) "Поранені" і "хворі" означають як військовослужбовців, так і цивільних осіб, які внаслідок травми, хвороби або іншого фізичного чи психічного розладу або інвалідності потребують медичної допомоги чи догляду, та які утримуються від будь-яких ворожих дій. Ці слова стосуються також породіль, новонароджених та інших осіб, які можуть потребувати в даний час медичної допомоги чи догляду, наприклад, вагітні жінки чи немічні, та які утримуються від будь-яких ворожих дій;

б) "особи, які потерпіли корабельну аварію" означають як військовослужбовців, так і цивільних осіб, які зазнають небезпеки на морі чи в інших водах внаслідок нещастя, що сталося або з ними, або з судном чи літальним апаратом, що перевозив їх, та які утримуються від будь-яких ворожих дій. Ці особи продовжують вважатися такими, що потерпіли корабельну аварію, під час їх рятування і доти, доки вони не одержать іншого статусу згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або цим Протоколом, за умови, що вони продовжують утримуватися від ворожих дій;

с) "медичний персонал" означає осіб, які призначені стороною, що перебуває в конфлікті, виключно для медичних цілей, перерахованих у пункті "е", для адміністративно-господарського забезпечення медичних формувань або для роботи на санітарно-транспортних засобах та для адміністративно-технічного забезпечення. Такі призначення можуть бути або постійними, або тимчасовими. Цей термін включає:

с.1) медичний персонал сторони, що перебуває в конфлікті, як військовий, так і цивільний, включаючи персонал, зазначений в Першій ([995 151](#)) і Другій ([995 152](#)) конвенціях, та персонал, який придано організаціям цивільної оборони;

с.2) медичний персонал національних товариств Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця) та інших національних добровільних товариств допомоги, належним чином визнаних і уповноважених стороною, що перебуває в конфлікті;

с.3) медичний персонал медичних формувань або санітарно-транспортних засобів, зазначених у статті 9, пункт 2;

d) "духовний персонал" означає осіб, як військових, так і цивільних, як, наприклад, священиків, що зайняті виключно виконанням своїх духовних функцій та придані:

d.1) збройним силам сторони, що перебуває в конфлікті;

d.2) медичним формуванням або санітарно-транспортним засобам сторони, що перебуває в конфлікті;

d.3) медичним формуванням або санітарно-транспортним засобам, зазначеним у статті 9, пункт 2;

d.4) організаціям цивільної оборони сторони, що перебуває в конфлікті.

Духовний персонал може бути приданий постійно або тимчасово, і на нього поширюються відповідні положення пункту k;

e) "медичні формування" означають установи та інші формування, як воєнні, так і цивільні, створені для медичних цілей, а саме: для розшуку, підбирання, транспортування, встановлення діагнозу чи лікування, включаючи надання першої допомоги, поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, а також для профілактики захворювань. Цей термін стосується, наприклад, госпіталів та інших подібних медичних центрів та інститутів, складів медичного майна та медико-фармацевтичних складів таких формувань. Медичні формування можуть бути стаціонарними або рухомими, постійними або тимчасовими;

f) "санітарне перевезення" означають перевезення сушею, водою чи повітрям поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, а також медичного і духовного персоналу, медичного обладнання й запасів, що перебувають під захистом Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу;

g) "санітарно-транспортні засоби" означають будь-які засоби перевезення, як воєнні, так і цивільні, постійні або тимчасові, що призначені виключно для санітарного перевезення й перебувають під контролем компетентного органу влади сторони, що перебуває в конфлікті;

h) "наземні санітарно-транспортні засоби" означають будь-які засоби санітарного перевезення сушею;

і) "санітарні судна і плаваючі засоби" означають будь-які засоби санітарного перевезення по воді;

ж) "санітарні літальні апарати" означають будь-які засоби санітарного перевезення в повітрі;

к) "постійними" є медичні формування, медичний персонал і санітарно-транспортні засоби, які призначаються виключно для медичних цілей на невизначений період часу. "Тимчасовими" є медичні формування, медичний персонал і санітарно-транспортні засоби, залучені виключно для медичних цілей на обмежені періоди часу протягом усього строку таких періодів. За відсутності іншого спеціального визначення терміни "медичні формування", "медичний персонал" і "санітарно-транспортні засоби" стосуються як постійних, так і тимчасових категорій;

л) "розпізнавальна емблема" означає розпізнавальну емблему Червоного Хреста, Червоного Півмісяця або Червоного Лева і Сонця на білому тлі, коли вони використовуються для захисту медичних формувань і санітарно-транспортних засобів, медичного і духовного персоналу та устаткування або запасів;

м) "розпізнавальний сигнал" означає будь-який сигнал або повідомлення, які встановлені виключно для розпізнавання медичних формувань або санітарно-транспортних засобів згідно з главою III Додатка 1 до цього Протоколу.

Стаття 9. Сфера застосування

1. Ця частина, положення якої спрямовані на поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, застосовується до всіх осіб, яких торкається ситуація, зазначена у статті 1, без яких-небудь несприятливих відмінностей, як-от: раса, колір шкіри, стать, мова, релігія чи віра, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан, місце народження чи інший статус або будь-які інші аналогічні критерії.

2. Відповідні положення статей 27 і 32 Першої конвенції ([995 151](#)) застосовуються до постійних медичних формувань і санітарно-транспортних засобів (крім госпітальних суден, до яких застосовуються положення статті 25 Другої конвенції ([995 152](#)) та їх персоналу, наданих з гуманітарною метою стороні, що перебуває в конфлікті:

а) нейтральною державою або іншою державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті;

б) визнаним і уповноваженим товариством допомоги такої держави;

с) неупередженою міжнародною гуманітарною організацією.

Стаття 10. Захист та догляд

1. Всі поранені, хворі й особи, які потерпіли корабельну аварію, незалежно від того, до якої сторони вони належать, користуються повагою та захистом.

2. За всіх обставин з ними поводяться гуманно і надають їм в максимально можливій мірі та в найкоротші строки медичну допомогу й догляд, яких вимагає їх стан. Між ними не робиться жодної різниці з яких би то не було міркувань, крім медичних.

Стаття 11. Захист окремих осіб

1. Фізичному і психічному стану здоров'я і недоторканності осіб, що перебувають під владою супротивної сторони, або інтернованих, затриманих чи яким-небудь іншим чином позбавлених свободи в результаті ситуації, зазначеної у статті 1, не повинно завдаватися шкоди шляхом якоїсь невиннованої дії або бездіяльності. Відповідно забороняється піддавати осіб, зазначених у цій статті, жодній медичній процедурі, яка не вимагається за станом здоров'я зазначеної особи й не відповідає загальноприйнятим медичним нормам, що застосовуються за аналогічних, з медичної точки зору, обставин до громадян сторони, що проводить цю процедуру, які не позбавлені свободи в якій би то не було формі.

2. Зокрема, забороняється піддавати таких осіб, навіть за їх згодою:

а) фізичним каліцтвам;

б) медичним чи науковим експериментам;

с) видаленню тканин чи органів для пересадки;

за винятком тих випадків, коли такі дії є виправданими згідно з умовами, передбаченими пунктом 1.

3. Винятки із заборони, що містяться в пункті 2 с, можуть бути зроблені тільки в разі здавання крові для переливання або шкіри для пересадки за умови, що це робиться добровільно, без жодного примусу чи спонукання й до того ж лише з лікувальною метою в умовах, що відповідають загальновизнаним медичним нормам, та під контролем, спрямованим на благо як донора, так і реципієнта.

4. Будь-яка навмисна дія чи навмисна бездіяльність, що серйозно загрожують фізичному чи психічному стану або недоторканності будь-якої особи, яка перебуває під владою супротивної сторони, до котрої вона не належить, та які або порушують будь-яку із заборон, що містяться в пунктах 1 і 2, або не виконують вимог пункту 3, є серйозним порушенням цього Протоколу.

5. Особи, зазначені в пункті 1, мають право відмовитися від будь-якої хірургічної операції. У разі відмови медичний персонал повинен домагатися отримання письмової заяви, підписаної або підтвердженої пацієнтом.

6. Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, повинна вести медичні записи при кожному здаванні крові для переливання або шкіри для пересадки особами, зазначеними в пункті 1, якщо таке здавання проводиться під відповідальність такої сторони. Крім того, кожна сторона, що перебуває в конфлікті, прагне вести запис всіх медичних процедур, застосованих щодо будь-якої особи, інтернованої, затриманої або яким-небудь іншим чином позбавленої волі в результаті ситуації, зазначеної у статті 1. Такі записи

повинні бути готові для надання в будь-який час Державі-покровительці для перевірки.

Стаття 12. Захист медичних формувань

1. Медичні формування в будь-який час користуються повагою й захистом і не можуть бути об'єктом нападу.

2. Пункт 1 застосовується до цивільних медичних формувань за умови, що вони:

- а) належать до однієї із сторін, що перебувають у конфлікті;
- б) визнані й уповноважені компетентними властями однією із сторін, що перебувають у конфлікті; або
- в) уповноважені згідно з пунктом 2 статті 9 цього Протоколу або статтею 27 Першої конвенції ([995 151](#)).

3. Сторонам, що перебувають у конфлікті, пропонується сповіщати одна одну про розміщення своїх стаціонарних медичних формувань. Відсутність таких оповішень не звільняє будь-яку із сторін від обов'язку дотримуватися положень пункту 1.

4. Ні за яких обставин медичні формування не повинні використовуватися для спроб прикрити військові об'єкти від нападу. Сторони, що перебувають у конфлікті, забезпечують, якщо це можливо, таке розміщення своїх медичних формувань, за якого їх безпека не буде перебувати під загрозою при нападі на військові об'єкти.

Стаття 13. Припинення надання захисту цивільним медичним формуванням

1. Захист, на який мають право цивільні медичні формування, припиняється лише в тому разі, якщо вони використовуються, крім їхніх гуманітарних функцій, для вчинення дій, що завдають шкоди противнику. Надання захисту може, однак, бути припинено тільки після попередження із встановленням у відповідних випадках розумного строку й після того, як таке попередження не було взято до уваги.

2. Не розглядаються як дії, що завдають шкоди противнику:

- а) наявність у персоналі медичних формувань легкої особистої зброї для самооборони або для захисту поранених і хворих, якими вони опікуються;
- б) охорона медичних формувань караулами, вартовими та конвоем;
- в) наявність у медичних формуваннях стрілецької зброї і боезапасів, відібраних у поранених та хворих і ще не зданих відповідним службам;
- г) перебування в медичних формуваннях військовослужбовців чи інших комбатантів з міркувань медичного характеру.

Стаття 14. Обмеження реквізиції цивільних медичних формувань

1. Окупуюча держава зобов'язана забезпечувати подальше задоволення медичних потреб цивільного населення на окупованій території.

2. Через це окупуюча держава не може реквізувати цивільні медичні формування, їх обладнання і матеріали або залучати в примусовому порядку до праці їх персонал, поки ці ресурси необхідні для забезпечення належного медичного обслуговування цивільного населення і для безперервного догляду за пораненими та хворими, які вже лікуються.

3. За умови, що загальне право, яке міститься в пункті 2, продовжує бути чинним, окупуюча держава може реквізувати згадані ресурси, додержуючи таких конкретних умов:

a) ці ресурси необхідні для надання належної і невідкладної медичної допомоги пораненим та хворим особам із складу збройних сил окупуючої держави або військовополоненим;

b) реквізиція триває тільки доти, доки існує така необхідність;

c) негайно слід вжити заходів для подальшого задоволення медичних потреб цивільного населення, поранених і хворих, що перебувають на лікуванні, яких торкається така реквізиція.

Стаття 15. Захист цивільного медичного і духовного персоналу

1. Цивільний медичний персонал користується повагою та захистом.

2. У разі необхідності в районі, де цивільні медичні служби порушені внаслідок бойових дій, цивільному медичному персоналу надається всіляка можлива допомога.

3. Окупуюча держава надає цивільному медичному персоналу на окупованих територіях всіляку допомогу з тим, щоб дати йому можливість виконувати свої гуманітарні функції найкращим чином. Окупуюча держава не може вимагати, щоб при виконанні своїх функцій цей персонал віддавав перевагу будь-якій особі, крім як з міркувань медичного характеру. Цей персонал не можна примушувати виконувати завдання, несумісні з його гуманітарною місією.

4. Цивільний медичний персонал має доступ у будь-яке місце, де його послуги є необхідними, за умови додержання таких заходів контролю й безпеки, які заінтересована сторона, що перебуває в конфлікті, може вважати за необхідні.

5. Цивільний духовний персонал користується повагою й захистом. Положення Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу, що стосуються захисту й розпізнавання медичного персоналу, однаковою мірою застосовні до цих осіб.

Стаття 16. Загальний захист осіб, які виконують медичні функції

1. Ні за яких обставин жодна особа не може бути піддана покаранню за виконання нею медичних функцій, сумісних з медичною

етикою, незалежно від того, в інтересах якої особи виконуються ці функції.

2. Осіб, які виконують медичні функції, не можна примушувати до вчинення дій чи виконання робіт на порушення норм медичної етики чи медичних норм, що відповідають інтересам поранених і хворих, або на порушення положень Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) чи цього Протоколу, а також до невиконання дій чи робіт, яких вимагають такі нормативи й положення.

3. Жодну особу, яка виконує медичні функції, не можна примушувати надавати кому б то не було з супротивної сторони чи з її власної сторони, за винятком випадків, передбачених законодавством останньої, якої-небудь інформації щодо хворих і поранених, про яких вона піклувалась чи піклується, якщо така інформація, на його думку, завдасть шкоди пацієнтам або їхнім сім'ям. Однак повинні виконуватися обов'язкові медичні вимоги, коли йдеться про повідомлення щодо інфекційних хвороб.

Стаття 17. Роль цивільного населення й товариств допомоги

1. Цивільне населення ставиться з повагою до поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, навіть якщо вони належать до супротивної сторони, і не допускає щодо них актів насильства. Цивільному населенню й товариствам допомоги, таким як національні товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця), дозволяється, навіть з їх власної ініціативи, підбирати поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, та доглядати їх навіть на захопленій чи окупованій території. Ніхто не може зазнавати утисків, переслідування, засудження або покарання за такі гуманні дії.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, можуть звертатися до цивільного населення або товариств допомоги, зазначених у пункті 1, з проханням підбирати поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію, та доглядати їх, розшукувати мертвих і повідомляти про їх місцезнаходження; вони забезпечують захист і необхідне сприяння тим, хто відгукується на їх звернення. Якщо супротивна сторона встановлює чи відновлює контроль над територією, то ця сторона надає такий самий захист і сприяння доти, доки вони необхідні.

Стаття 18. Розпізнавання

1. Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, прагне забезпечити розпізнавання медичного і духовного персоналу, а також медичних формувань і санітарно-транспортних засобів.

2. Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, прагне також застосовувати і здійснювати методи процедури, які дають змогу розпізнати медичні формування та санітарно-транспортні засоби, що використовують розпізнавальну емблему і розпізнавальні сигнали.

3. На окупованій території та в районах, де йдуть чи можуть іти бої, цивільний медичний персонал і цивільний духовний персонал розпізнаються по розпізнавальних емблемах та посвідченнях осіб, що підтверджують їх статус.

4. За згодою компетентних властей медичні формування та санітарно-транспортні засоби позначаються емблемою. Судна і плавучі засоби, згадані у статті 22 цього Протоколу, позначаються згідно з положеннями Другої конвенції ([995 152](#)).

5. Крім розпізнавальної емблеми, сторона, що перебуває в конфлікті, може, відповідно до глави III Додатка 1 до цього Протоколу, дозволяти використання розпізнавальних сигналів для розпізнавання медичних формувань та санітарно-транспортних засобів. Як виняток в особливих випадках, передбачених у зазначеній вище главі, санітарно-транспортні засоби можуть користуватися розпізнавальними сигналами, не використовуючи розпізнавальної емблеми.

6. Застосування положень пунктів 1 - 5 цієї статті визначається главами I - III Додатка 1 до цього Протоколу. Сигнали, описані в главі III цього Додатка й призначені виключно для використання їх медичними формуваннями та санітарно-транспортними засобами, не повинні, за винятком випадків, зазначених у цій главі, використовуватися для якої-небудь іншої мети, крім як для розпізнавання тих медичних формувань та санітарно-транспортних засобів, які зазначені в цій главі.

7. Положення цієї статті не дозволяють розширення застосування в мирний час розпізнавальної емблеми за межами того, що передбачено у статті 44 Першої конвенції ([995 151](#)).

8. Положення Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу, що стосуються контролю над використанням розпізнавальної емблеми та запобігання і припинення зловживань нею, застосовуються й до розпізнавальних сигналів.

Стаття 19. Нейтральні держави та інші держави, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті

Нейтральні держави та інші держави, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті, застосовують відповідні положення цього Протоколу щодо осіб, які користуються захистом згідно з положеннями частини II цього Протоколу і які можуть бути прийняті або інтерновані в межах їх територій, а також щодо померлих осіб, які належать сторонам, що перебувають у конфлікті, і яких вони зможуть знайти.

Стаття 20. Заборона репресалій

Репресалії проти осіб і об'єктів, яким відповідно до цієї частини надається захист, заборонені.

Розділ II

Санітарні перевезення

Стаття 21. Наземні санітарно-транспортні засоби

Наземні санітарно-транспортні засоби користуються такою самою повагою й захистом, як і рухомі медичні формування відповідно до

Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу.

Стаття 22. Госпітальні судна та прибережні рятувальні плавучі засоби

1. Положення Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), що стосуються:

а) суден, зазначених у статтях 22, 24, 25 і 27 Другої конвенції ([995 152](#));

б) їх рятувальних шлюпок і невеликих суден;

с) їх персоналу і команд; і

д) поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, що перебувають на борту, застосовуються також у випадках, коли ці судна перевозять цивільних поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, що не належать до жодної з категорій, зазначених у статті 13 Другої конвенції ([995 152](#)). Однак такі цивільні особи не підлягають передачі будь-якій стороні, яка не є їхньою стороною, або захопленню в полон на морі. Якщо вони опиняються під владою сторони, що перебуває в конфлікті і не є їх власною, вони підпадають під дію Четвертої конвенції ([995 154](#)) і цього Протоколу.

2. Передбачуваний Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) захист суден, зазначених у статті 25 Другої конвенції ([995 152](#)), поширюється на госпітальні судна, які надаються з гуманітарною метою стороні, що перебуває в конфлікті:

а) нейтральною державою або іншою державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті; або

б) неупередженою міжнародною гуманітарною організацією, якщо в обох випадках виконуються вимоги, викладені в цій статті.

3. Невеликі судна, зазначені у статті 22 Другої конвенції ([995 152](#)), користуються захистом, навіть якщо повідомлення, передбачене в цій статті, не було зроблене. Проте сторонам, що перебувають у конфлікті, пропонується інформувати одна одну про всі подробиці, що стосуються таких суден, які можуть полегшити їх упізнання й визначення.

Стаття 23. Інші санітарні судна та плавучі засоби

1. Санітарні судна та плавучі засоби, крім зазначених у статті 22 цього Протоколу та в статті 38 Другої конвенції ([995 152](#)), що перебувають або в морі, або в інших водах, користуються такою ж повагою й захистом, як і рухомі санітарні формування, згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цим Протоколом. Оскільки цей захист буде ефективним тільки в тому разі, якщо вони можуть бути впізнані й визначені як санітарні судна або плавучі засоби, такі судна повинні позначатися розпізнавальною емблемою і, наскільки це можливо, додержувати положень пункту 2 статті 43 Другої конвенції.

2. На судна та плавучі засоби, зазначені в пункті 1, також поширюються закони війни. Будь-яке воєнне судно, що перебуває на поверхні, яке в змозі негайно примусити їх до виконання своєї команди, може дати їм наказ зупинитися, покинути район чи взяти певний курс, і вони повинні підкоритися будь-якій такій команді. Такі судна та плавучі засоби не можуть жодним іншим чином відволікатися від виконання своєї санітарної місії доти, доки вони необхідні для поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію й перебувають на борту.

3. Захист, передбачений у пункті 1, припиняється тільки за умов, які викладені у статтях 34 і 35 Другої конвенції ([995 152](#)). Явна відмова підкоритися наказу, відданому згідно з пунктом 2, вважається дією, що завдає шкоди противнику згідно зі статтею 34 Другої конвенції.

4. Сторона, що перебуває в конфлікті, може повідомити будь-яку супротивну сторону якомога раніше, до відплиття, про назву, технічні дані, очікуваний час відплиття, курс і передбачувану швидкість санітарного судна або плавучого засобу, особливо щодо суден водотоннажністю 2000 брутто-тонн, і може подати відомості, які полегшать впізнання й визначення. Супротивна сторона підтверджує одержання таких відомостей.

5. Положення статті 37 Другої конвенції ([995 152](#)) застосовуються до медичного і духовного персоналу, який перебуває на таких судах та плавучих засобах.

6. Положення Другої конвенції ([995 152](#)) застосовуються до поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, зазначених у статті 13 Другої конвенції й у статті 44 цього Протоколу, що можуть перебувати на борту таких санітарних суден та плавучих засобів. Цивільні поранені, хворі та особи, які потерпіли корабельну аварію, але не належать до жодної з категорій, зазначених у статті 13 Другої конвенції, поки вони перебувають на морі, не підлягають ні передачі будь-якій стороні, яка не є їх власною, ні зніманню з таких суден або плавучих засобів. Однак, якщо вони опиняються під владою сторони, що перебуває в конфлікті, яка не є їх власною, вони підпадають під дію положень Четвертої конвенції ([995 154](#)) і цього Протоколу.

Стаття 24. Захист санітарних літальних апаратів

Санітарні літальні апарати користуються повагою й захистом відповідно до положень цієї частини.

Стаття 25. Санітарні літальні апарати в районах, що не контролюються супротивною стороною

В районах суші та в повітряному просторі над ними, фізичний контроль над якими здійснюється дружніми силами, або в районах моря та в повітряному просторі над ними, фізичний контроль над якими супротивною стороною не здійснюється, повага й захист санітарних літальних апаратів сторони, що перебуває в конфлікті, не залежать від будь-якої угоди з супротивною стороною. Проте сторона, що перебуває в конфлікті і використовує в цих районах санітарні літальні апарати, для більшої безпеки може повідомити супротивну сторону, як передбачено у статті 29, зокрема, коли такі

літальні апарати здійснюють польоти в межах досяжності зброї класу "поверхня-повітря" супротивної сторони.

Стаття 26. Санітарні літальні апарати в зоні стикання або аналогічних зонах

1. У тих частинах зони стикання, фізичний контроль над якими здійснюється дружніми силами, та в тих районах, де фізичний контроль над будь-якими силами чітко не встановлено, а також у відповідному повітряному просторі над ними захист санітарних літальних апаратів може бути повністю дійсним лише на підставі попередньої угоди між компетентними властями сторін, що перебувають у конфлікті, як передбачено у статті 29. Хоча за відсутності такої угоди санітарні літальні апарати діють на свій власний ризик, але вони користуються повагою після того, як були розпізнані як такі.

2. "Зона стикання" означає будь-який район суші, в якому передові підрозділи супротивних сторін перебувають у стиканні один з одним, тобто в межах досяжності вогню прямою наводкою з землі.

Стаття 27. Санітарні літальні апарати в районах, що контролюються супротивною стороною

1. Санітарні літальні апарати сторони, що перебуває в конфлікті, продовжують користуватись захистом під час польотів над районами суші або моря, фізичний контроль над якими здійснюється супротивною стороною, за умови, що на здійснення таких польотів попередньо було одержано згоду компетентних властей цієї супротивної сторони.

2. Санітарний літальний апарат, що виконує політ над районом, фізичний контроль над яким здійснює супротивна сторона, при відсутності згоди, передбаченої пунктом 1, або при порушенні умов, за яких така згода була одержана, або внаслідок навігаційної помилки, або через надзвичайні обставини, що загрожують польоту, докладає всіх зусиль для свого розпізнавання та для повідомлення супротивної сторони про такі обставини. Як тільки такий санітарний літальний апарат розпізнано супротивною стороною, ця сторона докладає всіх розумних зусиль з тим, щоб віддати наказ приземлитися або зробити посадку на воду, як це передбачено пунктом 1 статті 30, або вчинити інші заходи для охорони своїх інтересів, і в будь-якому разі перед тим, як нападати на літальний апарат, дати йому час для виконання наказу.

Стаття 28. Обмеження використання санітарних літальних апаратів

1. Сторонам, що перебувають у конфлікті, заборонено використовувати їхні санітарні літальні апарати з метою отримання будь-якої військової переваги над супротивною стороною. Присутність санітарних літальних апаратів не повинна використовуватися для забезпечення недоторканності військових об'єктів від нападу.

2. Санітарні літальні апарати не повинні використовуватися для збирання або передачі розвідувальних даних і не повинні нести на своєму борту жодного устаткування, призначеного для таких цілей. Їм заборонено транспортувати будь-яких осіб і вантажі, які

не включені у визначення, що містяться в пункті е статті 8. Перевезення на борту особистих речей осіб, що перебувають на борту, або наявність устаткування, призначеного виключно для полегшення пілотування, зв'язку чи розпізнавання, не вважаються забороненими.

3. Санітарні літальні апарати не повинні нести будь-якого іншого озброєння, крім стрілецької зброї і боезапасів, знятих з поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, що перебувають на борту й ще не передані відповідній службі, та такої легкої особистої зброї, яка може бути необхідна медичному персоналу, що перебуває на борту, для самооборони й захисту поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію і знаходяться на його піклуванні.

4. При здійсненні польотів, згаданих у статтях 26 і 27, санітарні літальні апарати, за винятком випадків, передбачених попередньою угодою з супротивною стороною, не повинні використовуватися для розшуку поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію.

Стаття 29. Повідомлення й угоди, що стосуються санітарних літальних апаратів

1. Повідомлення відповідно до статті 25 або запити про попередню згоду відповідно до статей 26, 27, 28, пункт 4, та статті 31 містять дані про передбачувану кількість санітарних літальних апаратів, плани їх польотів і засоби розпізнавання і розглядаються як підтвердження, що кожний політ здійснюватиметься відповідно до статті 28.

2. Сторона, що отримує повідомлення, яке надсилається згідно зі статтею 25, негайно підтверджує отримання такого повідомлення.

3. Сторона, що отримала запит про попередню згоду відповідно до статей 26, 27, 28, пункт 4, або статті 31, якомога швидше повідомляє запитувачу сторону:

а) про згоду на задоволення запиту;

б) про відхилення запиту; або

в) про розумні альтернативні пропозиції у відповідь на запит. Вона може також запропонувати заборонити та обмежити інші польоти в даному районі у відповідний час. Якщо сторона, що подає запит, приймає альтернативні пропозиції, вона повідомляє іншу сторону про свою згоду прийняти ці пропозиції.

4. Сторони вживають необхідних заходів для того, щоб забезпечити швидке повідомлення й укладання угод.

5. Сторони вживають також необхідних заходів з тим, щоб суть будь-якого такого повідомлення й угоди могла бути швидко доведена до відома відповідних військових частин, та інструктують такі частини про засоби розпізнавання, які будуть використані даним санітарним літальним апаратом.

Стаття 30. Приземлення й перевірка санітарних літальних апаратів

1. Санітарним літальним апаратам, що літають над районами, фізичний контроль над якими здійснюється супротивною стороною, а також над районами, фізичний контроль над якими чітко не встановлений, може бути наказано, залежно від випадку, приземлитися або зробити посадку на воду для проведення перевірки відповідно до нижченаведених пунктів. Санітарні літальні апарати повинні підкорятися будь-якому такому наказу.

2. У випадку приземлення або посадки на воду за наказом чи з інших причин літальний апарат може бути перевірений виключно з метою встановлення того, чи задовольняє він умовам, зазначеним у пунктах 3 і 4. Будь-яка така перевірка проводиться без затримок і за короткий строк. Сторона, що проводить перевірку не вимагає видалення поранених і хворих з борту літального апарата, за винятком випадків, коли їх видалення необхідне для перевірки. Сторона, що проводить перевірку в усіх випадках діє таким чином, щоб стан поранених і хворих не погіршувався в результаті перевірки чи видалення їх з борту літального апарата.

3. Якщо така перевірка покаже, що літальний апарат:

a) є санітарним літальним апаратом у значенні статті 8 пункт j;

b) не порушує умови, що передбачені в статті 28, і

c) не здійснює політ без попередньої угоди чи порушує її, коли така угода вимагається, то літальному апарату і тим особам, що перебували на його борту, які належали до супротивної сторони або до нейтральної чи іншої держави, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, дозволяється продовжувати політ без затримки.

4. Якщо така перевірка покаже, що літальний апарат:

a) не є санітарним літальним апаратом у значенні статті 8 пункт j;

b) порушує умови, що передбачені в статті 28, або

c) здійснює політ без попередньої угоди чи порушує її, коли така угода вимагається, такий літальний апарат може бути затриманий. З усіма особами, що перебувають на борту літального апарата, поводяться згідно з відповідним положенням Конвенції і цього Протоколу. Будь-який затриманий літальний апарат, що був призначений для використання як постійний літальний апарат, може потім використовуватися тільки як санітарний літальний апарат.

Стаття 31. Нейтральні держави або інші держави, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті

1. Санітарні літальні апарати не повинні здійснювати польоти над територією нейтральної або іншої держави, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, і не повинні робити посадки на ній крім

посадки на підставі попередньо досягнутої угоди. Однак за наявності такої угоди вони користуються повагою протягом усього польоту, а також під час будь-якої проміжної посадки на такій території. Але вони повинні підкорятися будь-якому наказу приземлитися чи зробити посадку на воду, залежно від випадку.

2. Якщо санітарний літальний апарат здійснює політ над територією нейтральної держави або іншої держави, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті за відсутності угоди чи відступає від його умов, у результаті навігаційної помилки або через надзвичайні обставини, що впливають на безпеку польоту, то він вживає всіх заходів для повідомлення про такий політ та для свого розпізнання. Як тільки такий санітарний літальний апарат розпізнано, ця держава докладаеть всіх розумних зусиль до того, щоб видати наказ приземлитися або зробити посадку на воду відповідно до пункту 1 статті 30, або вживає інших заходів для охорони своїх інтересів і, в будь-якому разі, надає літальному апарату час для виконання наказу, до того як вчинити напад на нього.

3. Якщо санітарний літальний апарат згідно з угодою або через об'єктивні обставини, зазначені в пункті 2, приземлиться або зробить посадку на воду за наказом чи з яких-небудь інших причин на території нейтральної держави або іншої держави, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, цей літальний апарат піддається перевірці для встановлення того, чи є він санітарним літальним апаратом. Перевірка проводиться без затримки і в короткий час. Сторона, що проводить перевірку, не вимагає видалення з борту поранених і хворих сторони, що використовує літальний апарат, за винятком випадків, коли їх видалення необхідне для перевірки. Сторона, що проводить перевірку, в усіх випадках піклується, щоб стан поранених і хворих не погіршувався в результаті перевірки чи видалення їх з борту літального апарата. Якщо перевірка показує, що літальний апарат є санітарним літальним апаратом, то такому літальному апарату разом з особами, які перебувають на його борту, за винятком тих, хто повинен бути затриманий відповідно до норм міжнародного права, що застосовуються в період збройних конфліктів, дозволяється продовжити політ, і йому надаються необхідні умови для продовження польоту. Якщо перевіркою встановлено, що літальний апарат не є санітарним літальним апаратом, то він затримується, і з особами, що перебувають на його борту, поводяться згідно з пунктом 4.

4. За винятком знятих тимчасово, поранені, хворі й особи, які потерпіли корабельну аварію, зняті з санітарного літального апарата за згодою місцевих властей на території нейтральної держави або іншої держави, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, за відсутності угоди іншого характеру між цими державами і сторонами, що перебувають у конфлікті, затримуються цією державою, коли цього вимагають норми міжнародного права, застосовувані в період збройних конфліктів, таким чином, щоб вони не змогли знову взяти участь у воєнних діях. Витрати, пов'язані з госпіталізацією та інтернуванням, несе держава, якій належать ці особи.

5. Нейтральні держави або інші держави, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті, застосовують умови й обмеження щодо польоту над своєю територією або посадки на ній санітарних

літальних апаратів на рівній основі з усіма сторонами, що перебувають у конфлікті.

Розділ III

Особи, що пропали безвісти, та померлі

Стаття 32. Загальний принцип

При застосуванні положень цього розділу Високі Договірні Сторони, сторони, що перебувають у конфлікті, та міжнародні гуманітарні організації, згадані в Конвенціях ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і в цьому Протоколі, у своїй діяльності насамперед виходять з права сімей знати про долю своїх родичів.

Стаття 33. Особи, які пропали безвісти

1. Як тільки дозволяють обставини і найпізніше після закінчення активних воєнних дій, кожна сторона, що перебуває в конфлікті, розшукує осіб, про які супротивна сторона повідомляє як про таких, що пропали безвісти. Ця супротивна сторона подає всі необхідні відомості про таких осіб з метою сприяння їх розшуку.

2. З метою сприяння збиранню відомостей відповідно до попереднього пункту кожна сторона, що перебуває в конфлікті, щодо осіб, які не будуть користуватися більш сприятливим ставленням згідно з Конвенцією і цим Протоколом:

а) реєструє відомості, як це передбачено статтею 138 Четвертої конвенції ([995 154](#)), про тих осіб, які були затримані, ув'язнені чи яким-небудь іншим чином позбавлені волі на строк, що перевищує два тижні, внаслідок воєнних дій чи окупації, або які померли під час такого затримання;

б) максимально можливо сприяє розшуку таких осіб та реєстрації відомостей про них, якщо вони померли за інших обставин внаслідок воєнних дій чи окупації, і, за необхідності, сама проводить розшук і реєстрацію.

3. Відомості про осіб, про яких згідно з пунктом 1 повідомлялося як про таких, що пропали безвісти, та запити щодо відомостей передаються або безпосередньо, або через Державу-покровительку, або через Центральне агентство Міжнародного комітету Червоного Хреста, або через національні товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця). Коли відомості передаються не через Міжнародний комітет Червоного Хреста і його Центральне довідкове агентство, кожна сторона, що перебуває в конфлікті, забезпечує надсилання таких відомостей також у Центральне довідкове агентство.

4. Сторони, що перебувають у конфлікті, прагнуть дійти згоди щодо створення команд для розшуку, впізнання й вивезення померлих із районів бойових дій, включаючи угоди, якщо це необхідно, про супроводження таких команд персоналом супротивної сторони при виконанні цих завдань у районах, що контролюються супротивною стороною. Персонал таких команд користується повагою й захистом при виконанні ним виключно таких обов'язків.

Стаття 34. Останки померлих

1. Останки осіб, які померли з причин, пов'язаних з окупацією, або в ув'язненні, що є наслідком окупації або воєнних дій, та осіб, котрі не є громадянами країни, в якій вони померли внаслідок воєнних дій, користуються повагою, і місця поховання таких осіб також користуються повагою, утримуються й позначаються, як це передбачено у статті 130 Четвертої конвенції ([995 154](#)), якщо останки таких осіб або місця їх поховання не користуються більш сприятливим ставленням згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) й цим Протоколом.

2. Як тільки дозволять обставини й відносини між супротивними сторонами, Високі Договірні Сторони, на території яких розміщені могили і, можливо, інші місця поховання останків осіб, померлих внаслідок воєнних дій під час окупації або ув'язнення, укладають угоди з метою:

а) сприяння доступу родичів померлих і представників офіційних служб реєстрації могил до місць поховання, а також визначення практичних заходів щодо забезпечення такого доступу;

б) постійного збереження й догляду за такими місцями поховання;

с) сприяння поверненню останків і особистого майна померлих на батьківщину на прохання цієї країни або, якщо ця країна не заперечує, на прохання близьких родичів померлих.

3. У разі відсутності угод, передбачених у пунктах 2 б і 2 с, і якщо країна, що є батьківщиною померлих, не згодна утримувати місця поховання за свій рахунок, Висока Договірна Сторона, на території якої є такі місця поховання, може запропонувати надати сприяння поверненню останків таких померлих на батьківщину. Коли така пропозиція не приймається, Висока Договірна Сторона після закінчення п'яти років з дати такої пропозиції і після належного повідомлення країни, що є батьківщиною померлих, може вжити заходів, передбачених у її власному законодавстві щодо кладовищ і могил.

4. Високій Договірній Стороні, на території якої розміщені місця поховання, зазначені в цій статті, дозволяється проводити ексгумацію тільки:

а) згідно з пунктами 2 б і 3; або

б) коли ексгумація викликана вищою громадською необхідністю, включаючи випадки, зумовлені медичною необхідністю й необхідністю проведення розслідування; у цьому разі Висока Договірна Сторона завжди з повагою ставиться до останків і повідомляє країну, що є батьківщиною померлих, про свій намір провести ексгумацію, а також повідомляє подробиці про гадане місце перепоховання.

Частина III

Методи та засоби ведення війни - статус комбатантів і військовополонених

Розділ I

Методи та засоби ведення війни

Стаття 35. Основні норми

1. У разі будь-якого збройного конфлікту право сторін, що перебувають у конфлікті, обирати методи або засоби ведення війни не є необмеженим.

2. Заборонено застосовувати зброю, снаряди, речовини й методи ведення воєнних дій, здатні завдати надмірних пошкоджень або надмірних страждань.

3. Заборонено застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довготривалої і серйозної шкоди природному середовищу.

Стаття 36. Нові види зброї

При вивченні, розробці, придбанні чи прийнятті на озброєння нових видів зброї, засобів або методів ведення війни Висока Договірна Сторона повинна визначити, чи підпадає їх застосування, за деяких або за всіх обставин, під заборони, що містяться в цьому Протоколі або в яких-небудь інших нормах міжнародного права, застосовуваних до Високої Договірної Сторони.

Стаття 37. Заборона віроломства

1. Заборонено вбивати, завдавати поранення або брати в полон противника, вдаючись до віроломства. Віроломством вважаються дії, спрямовані на те, щоб викликати довіру противника і примусити його повірити, що він має право на захист і зобов'язаний надати такий захист згідно з нормами міжнародного права, застосовуваного в період збройних конфліктів, з метою обману такої довіри. Прикладами такого віроломства є дії:

а) симулювання наміру вести переговори під прапором перемир'я або симулювання капітуляції;

б) симулювання виходу із строю внаслідок поранення або хвороби;

в) симулювання володіння статусом цивільної особи або некомбатанта; і

г) симулювання володіння статусом, що надає захист, шляхом використання знаків, емблем або форменого одягу Організації Об'єднаних Націй, нейтральних держав, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті.

2. Воєнні хитрощі не заборонені. Такими хитрощами є дії, спрямовані на те, щоб призвести противника до помилки чи спонукати його діяти необачно, але які не порушують будь-яких норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів, і які не є віроломними, оскільки вони не обманюють довіри супротивної сторони щодо захисту, який надається цим правом.

Прикладами хитрощів є такі дії: використання маскування, пасток, обманні операції та дезінформація.

Стаття 38. Визнані емблеми

1. Заборонено використовувати не за призначенням розпізнавальну емблему Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця або інші емблеми, знаки та сигнали, передбачені Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або цим Протоколом. Також заборонено навмисно зловживати під час збройних конфліктів іншими міжнародно визнаними захисними емблемами, знаками та сигналами, включаючи прапор перемир'я та захисну емблему культурних цінностей.

2. Заборонено використовувати розпізнавальну емблему Організації Об'єднаних Націй, крім як з дозволу цієї Організації.

Стаття 39. Національні емблеми

1. Заборонено використовувати у збройних конфліктах прапори, воєнні емблеми, військові відзнаки або формений одяг нейтральних держав чи інших держав, що не є сторонами, які перебувають у конфлікті.

2. Заборонено використовувати прапори, військові емблеми, військові відзнаки або формений одяг супротивних сторін під час нападу або для прикриття воєнних дій, сприяння цим діям, захисту або утруднення їх.

3. Ніщо в цій статті або пункті 1 d статті 37 не торкається існуючих, загальновизнаних норм міжнародного права, застосовуваних до шпигунства чи до використання прапорів під час збройних конфліктів на морі.

Стаття 40. Пошада

Заборонено віддавати наказ не залишати нікого в живих, погрожувати цим противнику або вести воєнні дії таким чином.

Стаття 41. Гарантії особам супротивної сторони, які вибули із строю

1. Заборонено нападати на особу, яку визнано чи яку за даних обставин належить визнати особою, яка вибула із строю.

2. Вибулою із строю вважається будь-яка особа, якщо вона:

а) перебуває під владою супротивної сторони;

б) ясно виражає намір здатися в полон; або

с) непригодна чи яким-небудь іншим чином виведена із строю внаслідок поранення чи хвороби й тому не здатна оборонятися, за умови, що в будь-якому разі ця особа утримується від ворожих дій і не намагається втекти.

3. Якщо особи, які мають право на захист як військовополонені, підпадають під владу супротивної сторони при незвичайних умовах воєнних дій, за яких неможлива їхня евакуація,

як це передбачено в частині I розділу III Третьої конвенції ([995 153](#)), то вони звільняються, а для їхньої безпеки належить вжити всіх можливих застережних заходів.

Стаття 42. Особи на борту літальних апаратів

1. Жодна особа, яка покидає на парашуті літальний апарат, що зазнає аварії, не зазнає нападу протягом свого спускання на землю.

2. Особі, яка покинула на парашуті літальний апарат, що зазнає аварії, після приземлення на території, що контролюється супротивною стороною, надається можливість здатися в полон до того, як вона стане об'єктом нападу, якщо не стає очевидним, що вона вчиняє ворожу дію.

3. Повітряно-десантні війська не підпадають під захист цієї статті.

Розділ II

Статус комбатантів і військовополонених

Стаття 43. Збройні сили

1. Збройні сили сторони, що перебуває в конфлікті, складаються з усіх організованих збройних сил, груп і підрозділів, що перебувають під командуванням особи, відповідальної перед цією стороною за поведінку своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом чи властями, не визнаними супротивною стороною. Такі збройні сили підпорядковані внутрішній дисциплінарній системі, яка, поряд з іншим, забезпечує дотримання норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів.

2. Особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті (крім медичного і духовного персоналу, про який ідеться у статті 33 Третьої конвенції ([995 153](#)), є комбатантами, тобто вони мають право брати безпосередню участь у воєнних діях.

3. Щоразу, коли сторона, яка перебуває в конфлікті, включає у свої збройні сили напіввоєнну організацію або озброєну організацію, що забезпечує охорону порядку, вона повідомляє про це інші сторони, що перебувають у конфлікті.

Стаття 44. Комбатанти і військовополонені

1. Будь-який комбатант, як це визначено у статті 43, який потрапляє під владу супротивної сторони, є військовополоненим.

2. Хоча всі комбатанти зобов'язані дотримувати норм міжнародного права, застосовуваного в період збройних конфліктів, порушення цих норм не позбавляє комбатанта його права вважатися комбатантом або, якщо він підпадає під владу супротивної сторони, його права вважатися військовополоненим, за винятком випадків, передбачених у пунктах 3 і 4.

3. Для сприяння посиленню захисту цивільного населення від наслідків воєнних дій комбатанти зобов'язані відрізняти себе від цивільного населення в той час, коли вони беруть участь у нападі або у воєнній операції, що є підготовкою до нападу. Однак у зв'язку з тим, що під час збройних конфліктів бувають такі ситуації, коли через характер воєнних дій озброєний комбатант не може відрізнити себе від цивільного населення, він зберігає свій статус комбатанта за умови, що в таких ситуаціях він відкрито носить свою зброю:

a) під час кожного воєнного зіткнення, і

b) в той час, коли він перебуває на виду у противника в ході розгортання в бойові порядки, що передують початку нападу, в якому він повинен взяти участь.

Дії, що відповідають вимогам цього пункту, не розглядаються як віроломні в значенні статті 37, пункт 1 b.

4. Комбатант, який підпадає під владу супротивної сторони в той час, коли він не виконує вимог, викладених у другій фразі пункту 3, позбавляється права вважатися військовополоненим, проте йому надається захист, рівноцінний у всіх відношеннях тому, який надається військовополоненим згідно з Третьою конвенцією ([995 153](#)) і цим Протоколом. Такий захист включає захист, рівноцінний тому, який надається військовополоненим згідно з Третьою конвенцією, в разі якщо така особа передається до суду й несе покарання за будь-які правопорушення, які вона вчинила.

5. Будь-який комбатант, який потрапляє під владу супротивної сторони, якщо він не бере участі в нападі або у воєнній операції, що є підготовкою до нападу, не втрачає свого права вважатися комбатантом і військовополоненим через вчинені ним раніше дії.

6. Дана стаття не завдає шкоди праву будь-якої особи вважатися військовополоненим відповідно до статті 4 Третьої конвенції ([995 153](#)).

7. Дана стаття не має на меті змінити загальноприйняту практику держав щодо носіння форменого одягу комбатантами, включеними до складу одягнених у форму озброєних підрозділів регулярних військ сторони, що перебуває в конфлікті.

8. На доповнення до категорій осіб, зазначених у статті 13 Першої ([995 151](#)) і Другої ([995 152](#)) конвенцій, всі особи із складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, як це визначено у статті 43 цього Протоколу, мають право на захист згідно з цими Конвенціями, якщо вони поранені або хворі, або стосовно до Другої конвенції, якщо вони зазнали корабельної аварії на морі або в інших водах.

Стаття 45. Захист осіб, які беруть участь у воєнних діях

1. Особа, яка бере участь у воєнних діях і потрапляє під владу супротивної сторони, вважається військовополоненою й тому користується захистом Третьої конвенції ([995 153](#)), якщо вона претендує на статус військовополоненого, якщо видається, що вона має право на такий статус, або, якщо сторона, від якої вона

залежить, вимагає для неї такого статусу шляхом повідомлення держави, що її затримує, або Держави-покровительки. У разі виникнення якогось сумніву в тому, чи має будь-яка така особа право на статус військовополоненого, вона продовжує зберігати такий статус і, отже, користуватися захистом Третьої конвенції і цього Протоколу доти, доки її статус не буде визначено компетентним судовим органом.

2. Якщо особа, яка потрапила під владу супротивної сторони, не затримується як військовополонена й підлягає суду цієї сторони за правопорушення, пов'язане з воєнними діями, вона має право на статус військовополоненого перед судовим органом і на винесення рішення з цього питання. У тих випадках, коли це можливо згідно із застосовуваною процедурою, це рішення виноситься до суду за правопорушення. Представники Держави-покровительки мають право бути присутніми на судовому розгляді, на якому виноситься рішення з цього питання, якщо тільки, як виняток, він не відбувається на закритому судовому засіданні в інтересах державної безпеки. У такому разі затримуюча держава відповідним чином повідомляє Державу-покровительку.

3. Будь-яка особа, що бере участь у воєнних діях, яка не має права на статус військовополоненого й не користується більш сприятливим ставленням згідно з Четвертою конвенцією ([995 154](#)), має право в усіх випадках на захист, передбачений статтею 75 цього Протоколу. На окупованій території будь-яка така особа, якщо тільки вона не затримана як шпигун, має також, незалежно від статті 5 Четвертої конвенції, право на зв'язок, що надається даною Конвенцією.

Стаття 46. Шпигуни

1. Незалежно від будь-якого іншого положення Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або цього Протоколу будь-яка особа із складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, яка потрапляє під владу супротивної сторони в той час, коли вона займається шпигунством, не має права на статус військовополоненого, і з нею можуть поводитися як із шпигуном.

2. Особа із складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, яка від імені цієї сторони збирає або намагається зібрати інформацію на території, що контролюється супротивною стороною, не вважається особою, яка займається шпигунством, якщо, діючи таким чином, вона носить формений одяг своїх збройних сил.

3. Особа із складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, яка проживає на території, окупованій супротивною стороною, і яка від імені сторони, від котрої вона залежить, збирає або намагається зібрати на цій території інформацію, що має воєнне значення, не вважається особою, яка займається шпигунством, якщо вона не діє обманним шляхом або навмисно не вдається до таємних методів. Понад те, така особа не втрачає свого права на статус військовополоненого, і з нею не можуть поводитися як із шпигуном, якщо тільки вона не захоплена в той час, коли займалась шпигунством.

4. Особа із складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, яка не проживає на території, окупованій супротивною

стороною, і яка займається шпигунством на цій території, не втрачає свого права на статус військовополоненого, і з нею не можуть поводитися як із шпигуном, крім випадків, коли її захоплено до того, як вона знову приєдналася до збройних сил, до яких вона належить.

Стаття 47. Найманці

1. Найманець не має права на статус комбатанта або військовополоненого.

2. Найманець – це будь-яка особа, яка:

а) спеціально завербована на місці або за кордоном для того, щоб брати участь у збройному конфлікті;

б) фактично бере безпосередню участь у воєнних діях;

с) бере участь у воєнних діях, керуючись, головним чином, бажанням одержати особисту вигоду, і якій дійсно було обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває в конфлікті, матеріальну винагороду, що істотно перевищує винагороду, яка обіцяна чи сплачується комбатантам такого ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил даної сторони;

д) не є ні громадянином сторони, що перебуває в конфлікті, ні особою, яка постійно проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває в конфлікті;

е) не входить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті;

ф) не послана державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил.

Частина IV

Цивільне населення

Розділ I

Загальний захист від наслідків воєнних дій

Глава I

Основна норма і сфера застосування

Стаття 48. Основна норма

Для забезпечення поваги й захисту цивільного населення та цивільних об'єктів сторони, що перебувають у конфлікті, повинні завжди розрізняти цивільне населення й комбатантів, а також цивільні й воєнні об'єкти та відповідно спрямовувати свої дії тільки проти воєнних об'єктів.

Стаття 49. Визначення нападів та сфера застосування

1. "Напад" означає акти насильства щодо противника незалежно від того, здійснюються вони під час наступу чи під час оборони.

2. Положення цього Протоколу, що стосуються нападів, застосовуються до всіх нападів незалежно від того, на якій території вони здійснюються, включаючи національну територію, яка належить стороні, що перебуває в конфлікті, але є під контролем супротивної сторони.

3. Положення цього розділу застосовуються до будь-яких воєнних дій на суші, у повітрі або на морі, які можуть завдати шкоди цивільному населенню або цивільним об'єктам, що розміщені на суші. Вони також застосовуються до всіх нападів з моря або з повітря на об'єкти, що розміщені на суші, але не торкаються будь-яким чином норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів на морі або в повітрі.

4. Положення цього розділу доповнюють норми, що стосуються гуманітарного захисту, які містяться в Четвертій конвенції ([995 154](#)), зокрема в частині II цієї Конвенції, та в інших міжнародних угодах, обов'язкових для Високих Договірних Сторін, а також доповнюють інші норми міжнародного права, що стосуються захисту цивільних осіб і цивільних об'єктів на суші, на морі або в повітрі від наслідків воєнних дій.

Глава II

Цивільні особи й цивільне населення

Стаття 50. Визначення цивільних осіб і цивільного населення

1. Цивільною особою є будь-яка особа, що не належить до жодної з категорій осіб, зазначених у статті 4 А, 1, 2, 3 та 6 Третньої конвенції ([995 153](#)) та у статті 43 цього Протоколу. У разі сумніву щодо того, чи є яка-небудь особа цивільною особою, вона вважається цивільною особою.

2. Цивільне населення складається з усіх осіб, які є цивільними особами.

3. Присутність серед цивільного населення окремих осіб, які не підпадають під визначення цивільних осіб, не позбавляє це населення його цивільного характеру.

Стаття 51. Захист цивільного населення

1. Цивільне населення й окремі цивільні особи користуються загальним захистом від небезпек, що виникають у зв'язку з воєнними операціями. З метою здійснення цього захисту, на доповнення до інших застосовуваних норм міжнародного права, за всіх обставин слід додержувати таких норм.

2. Цивільне населення як таке, а також окремі цивільні особи не повинні бути об'єктом нападів. Заборонено акти насильства чи загрози насильства, що мають головною метою тероризувати цивільне населення.

3. Цивільні особи користуються захистом, передбаченим цим розділом, за винятком окремих випадків і на такий період, поки вони беруть безпосередню участь у воєнних діях.

4. Напади невибіркового характеру заборонено. До нападу невибіркового характеру належать:

- а) напади, не спрямовані на конкретні воєнні об'єкти;
- б) напади, при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, які не можуть бути спрямовані на конкретні воєнні об'єкти; або
- с) напади, при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, наслідки яких не можуть бути обмежені, як це вимагається згідно з цим Протоколом; і які, таким чином, у кожному такому випадку поразяють воєнні об'єкти й цивільних осіб або цивільні об'єкти, не розрізняючи їх.

5. Серед інших належить вважати невибілковими такі види нападів:

- а) напад шляхом бомбардування будь-якими методами або засобами, при якому як єдиний воєнний об'єкт розглядається ряд явно пов'язаних один з одним і розрізняваних воєнних об'єктів, розміщених у місті, у селі чи в іншому районі, де сконцентровані цивільні особи або цивільні об'єкти; і
- б) напад, котрий, як можна очікувати, попутно потягне за собою втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб та шкоду цивільним об'єктам, або те й інше разом, які були б надмірними щодо конкретної і безпосередньої воєнної переваги, якої передбачається таким чином досягти.

6. Заборонено напади на цивільне населення або на окремих цивільних осіб у порядку репресалій.

7. Присутність або пересування цивільного населення або окремих цивільних осіб не повинні використовуватись для захисту певних пунктів або районів від воєнних дій, зокрема у спробах захистити воєнні об'єкти від нападу або прикрити воєнні дії, сприяти чи перешкодити їм. Сторони, що перебувають у конфлікті, не повинні направляти пересування цивільного населення або окремих цивільних осіб з метою спробувати захистити воєнні об'єкти від нападу чи прикрити воєнні операції.

8. Будь-яке порушення цих заборон не звільняє сторони, що перебувають у воєнному конфлікті, від їх правових зобов'язань щодо цивільного населення й цивільних осіб, у тому числі від зобов'язань вживати запобіжних заходів, передбачених у статті 57.

Глава III

Цивільні об'єкти

Стаття 52. Загальний захист цивільних об'єктів

1. Цивільні об'єкти не повинні бути об'єктом нападу або репресалій. Цивільними об'єктами є всі ті об'єкти, які не є військовими об'єктами, як вони визначені в пункті 2.

2. Напади повинні суворо обмежуватися об'єктами. Що стосується об'єктів, то військові об'єкти обмежуються тими об'єктами, які через свій характер, розміщення, призначення або використання вносять ефективний вклад у військові дії і повне або часткове руйнування, захоплення чи нейтралізація яких за існуючих у даний момент обставин дає явну військову перевагу.

3. У разі сумніву в тому, чи не використовується об'єкт, який звичайно призначений для цивільних цілей, наприклад, місце відправлення культу, житловий будинок чи інші житлові будови або школа, для ефективної підтримки військових дій, передбачається, що такий об'єкт використовується в цивільних цілях.

Стаття 53. Захист культурних цінностей і місць відправлення культів

Без шкоди для положень Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту від 14 травня 1954 року (995_157) та інших відповідних міжнародних документів заборонено:

а) здійснювати будь-які ворожі акти, спрямовані проти історичних пам'яток, творів мистецтва або місць відправлення культів, які є культурною або духовною спадщиною народів;

б) використовувати такі об'єкти для підтримки військових зусиль;

с) робити такі об'єкти об'єктами репресалій.

Стаття 54. Захист об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення

1. Заборонено вдаватися до голоду серед цивільного населення як методу ведення війни.

2. Заборонено піддавати нападу або знищувати, виводити або доводити до непридатності об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення, такі як запаси продуктів харчування, сільськогосподарські райони, що виробляють продовольство, посіви, худобу, споруди для забезпечення питною водою й запаси останньої, а також іригаційні споруди спеціально з метою не допустити використання їх цивільним населенням або супротивною стороною як засобу підтримання існування, незалежно від мотивів, ніби з метою викликати голод серед цивільних осіб, примусити їх до виїзду або з якої-небудь іншої причини.

3. Заборони, передбачені в пункті 2, не застосовуються щодо таких об'єктів, зазначених у цьому пункті, які використовуються супротивною стороною:

а) для підтримання виключно особового складу їх збройних сил; або

б) якщо не для підтримання існування, то для прямої підтримки воєнних дій, за умови, однак, що проти цих об'єктів ні в якому разі не вдаються до дій, в результаті яких можна очікувати, що цивільне населення залишиться без достатньої кількості продовольства або води, що викличе серед нього голод, або примусить до виїзду.

4. Ці об'єкти не повинні ставати об'єктами репресалій.

5. Виходячи із визнання життєво важливих для будь-якої сторони, що перебуває в конфлікті, потреб в обороні своєї національної території від вторгнення, допускається відступ від заборон, передбачених у пункті 2, стороною, що перебуває в конфлікті, на такій контрольованій нею території, де цього вимагає постійна воєнна необхідність.

Стаття 55. Захист природного середовища

1. При веденні воєнних дій має бути виявлена турбота про захист природного середовища від широкої, довготривалої і серйозної шкоди. Такий захист включає заборону використання методів або засобів ведення війни, що мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть такої шкоди природному середовищу й тим самим завдадуть шкоди здоров'ю або виживанню населення.

2. Заподіяння шкоди природному середовищу як репресалій заборонено.

Стаття 56. Захист установок і споруд, що містять небезпечні сили

1. Установки і споруди, що містять небезпечні сили, а саме: греблі, дамби й атомні електростанції, - не повинні ставати об'єктами нападу навіть у тих випадках, коли такі об'єкти є воєнними об'єктами, якщо такий напад може викликати звільнення небезпечних сил і наступні тяжкі втрати серед цивільного населення. Інші воєнні об'єкти, розміщені в цих установках або спорудах чи поблизу них, не повинні ставати об'єктами нападу, якщо такий напад може викликати вивільнення небезпечних сил у таких установках або спорудах та наступні тяжкі втрати серед цивільного населення.

2. Загальний захист від нападу, передбачений у пункті 1, припиняється:

а) щодо гребель і дамб тільки в тому разі, якщо вони використовуються яким-небудь чином, що різниться від їх нормального функціонування, та для регулярної істотної і безпосередньої підтримки воєнних операцій і якщо такий напад є єдиним практично можливим засобом припинити таку підтримку;

б) щодо атомних електростанцій тільки в тому разі, якщо вони виробляють електроенергію для регулярної істотної і безпосередньої підтримки воєнних операцій і якщо такий напад є єдиним практично можливим засобом припинити таку підтримку;

с) щодо інших воєнних об'єктів, розміщених у цих установках або спорудах чи поблизу них, тільки в тому разі, якщо вони

використовуються для регулярної і безпосередньої підтримки воєнних операцій і якщо такий напад є єдиним практично можливим засобом припинити таку підтримку.

3. У всіх випадках цивільне населення й окремі цивільні особи продовжують користуватися правом на повний захист, що надається їм міжнародним правом, включаючи захист шляхом вжиття застережних заходів, передбачених у статті 57. Якщо захист припиняється і які-небудь з установок, споруд або воєнних об'єктів, зазначених у пункті 1, зазнають нападу, вживаються всі практичні запобіжні заходи, щоб уникнути вивільнення небезпечних сил.

4. Заборонено робити об'єктом репресалій будь-які установки, споруди або воєнні об'єкти, зазначені в пункті 1.

5. Сторони, що перебувають у конфлікті, повинні прагнути уникати розміщення будь-яких воєнних об'єктів поблизу установок або споруд, зазначених у пункті 1. Однак допускаються споруди, збудовані з єдиною метою оборони установок або споруд, що використовуються для захисту від нападу на установки і споруди, і самі вони не повинні ставати об'єктом нападу за умови, що вони не використовуються для ведення воєнних дій, за винятком оборонних дій, необхідних для відбиття нападу на установки або споруди, які користуються захистом, і що їх озброєння обмежується зброєю для відбиття нападу противника на установки і споруди, що користуються захистом.

6. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, закликаються укладати між собою інші угоди для забезпечення додаткового захисту об'єктів, що містять небезпечні сили.

7. Для того щоб полегшити розпізнавання об'єктів, які користуються захистом цієї статті, сторони, що перебувають у конфлікті, можуть позначати їх спеціальним знаком у вигляді групи яскраво оранжевих кругів, розміщених на одній і тій самій осі, як зазначено у статті 16 Додатка 1 до цього Протоколу. Відсутність такої позначки жодним чином не звільняє жодну із сторін, що перебувають у конфлікті, від її зобов'язань, що покладаються цією статтею.

Глава IV

Запобіжні заходи

Стаття 57. Запобіжні заходи при нападі

1. При проведенні воєнних операцій повинна постійно виявлятися турбота про те, щоб оберігати цивільне населення, цивільних осіб і цивільні об'єкти.

2. Щодо нападів вживаються такі запобіжні заходи:

а) ті, хто планує напад або приймає рішення про його здійснення:

а.1) роблять все практично можливе, щоб пересвідчитися в тому, що об'єкти нападу не є ні цивільними особами, ні цивільними

об'єктами й не підлягають особливому захисту, а є воєнними об'єктами у значенні пункту 2 статті 52, і що згідно з положенням цього Протоколу напад на них не заборонено;

а.2) вживають усіх практично можливих запобіжних заходів при виборі засобів і методів нападу з тим, щоб уникнути випадкових втрат життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і випадкової шкоди цивільним об'єктам і, в усякому випадку, звести їх до мінімуму;

а.3) утримуються від прийняття рішень про здійснення будь-якого нападу, який, як можна очікувати, викличе випадкові втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і завдасть випадкової шкоди цивільним об'єктам або те й інше разом, що було б надмірним щодо конкретної і прямої воєнної переваги, яку передбачається одержати;

б) напад відміняється або зупиняється, якщо стає очевидним, що об'єкт не є воєнним, що він підлягає особливому захисту, або що напад, як можна очікувати, викличе випадкові втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і завдасть випадкової шкоди цивільним об'єктам або те й інше разом, що було б надмірним щодо конкретної і прямої воєнної переваги, яку передбачається отримати;

с) робиться ефективно завчасне попередження про напади, які можуть торкнутися цивільного населення, за винятком тих випадків, коли обставини цього не дозволяють.

3. Коли можливий вибір між кількома воєнними об'єктами для отримання рівноцінної воєнної переваги, обирається той об'єкт, напад на який, як можна очікувати, створить найменшу небезпеку для життя цивільних осіб та для цивільних об'єктів.

4. При проведенні воєнних операцій на морі або в повітрі кожна сторона, що перебуває в конфлікті, вживає, відповідно до своїх прав і обов'язків згідно з нормами міжнародного права, застосовними в період воєнних конфліктів, усіх розумних запобіжних заходів з тим, щоб уникнути втрат життя серед цивільного населення і шкоди цивільним об'єктам.

5. Жодне з положень цієї статті не може тлумачитися як таке, що дозволяє будь-які напади на цивільне населення, цивільних осіб або цивільні об'єкти.

Стаття 58. Запобіжні заходи щодо наслідків нападу

Сторони, що перебувають у конфлікті, максимально можливою мірою:

а) прагнуть без шкоди для статті 49 Четвертої конвенції ([995 154](#)) вивести цивільне населення, цивільних осіб і цивільні об'єкти, що перебувають під їхнім контролем, із районів, розміщених поблизу воєнних об'єктів;

б) уникають розміщення воєнних об'єктів у густонаселених районах або поблизу них;

с) вживають інших необхідних запобіжних заходів щодо захисту цивільного населення й цивільних об'єктів, що перебувають під їхнім контролем, від небезпек, що виникають у результаті воєнних операцій.

Глава V

Місцевості й зони, що перебувають під особливим захистом

Стаття 59. Необоронювані місцевості

1. Сторонам, що перебувають у конфлікті, забороняється нападати на необоронювані місцевості якими б то не було засобами.

2. Відповідні власті сторони, що перебуває в конфлікті, можуть оголосити необоронюваною місцевість будь-який населений пункт, розміщений у зоні зіткнення збройних сил або поблизу неї, відкритий для окупації супротивною стороною. Ця місцевість повинна відповідати таким умовам:

а) всі комбатанти, а також мобільні бойові засоби та мобільне воєнне спорядження мають бути евакуйовані;

б) стаціонарні воєнні установки або споруди не повинні використовуватися з ворожою метою;

с) ні власті, ні населення не повинні здійснювати ворожих дій;

д) не повинно чинитися жодних дій на підтримку воєнних операцій.

3. Присутність у цій місцевості осіб, які користуються особливим захистом згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) та цим Протоколом, і присутність поліцейських сил, що залишилися з єдиною метою підтримки законності й порядку, не суперечить умовам, викладеним у пункті 2.

4. Супротивній стороні робиться заява, передбачена в пункті 2, в якій якнайточніше подається визначення й опис межі необоронюваної місцевості. Сторона, що перебуває в конфлікті, до якої адресована така заява, підтверджує її отримання і ставиться до цієї місцевості як до необоронюваної місцевості, за винятком тих випадків, коли умов, передбачених пунктом 2, фактично не додержано; у цьому разі вона негайно повідомляє про це сторону, що зробила заяву. Навіть у тому разі, коли умови, викладені в пункті 2, не додержані, така місцевість продовжує користуватися захистом, передбаченим іншими положеннями цього Протоколу та іншими нормами міжнародного права, застосовними в період збройних конфліктів.

5. Сторони, що перебувають у конфлікті, можуть погодитися на оголошення місцевостей необоронюваними, навіть якщо такі місцевості не відповідають умовам пункту 2. У такій угоді повинно даватися якомога точніше визначення й опис межі необоронюваної місцевості; за необхідності в ній можуть бути передбачені методи контролю.

6. Сторона, під контролем якої перебуває місцевість, що є предметом такої угоди, позначає її, наскільки це можливо, такими знаками, які можуть бути погоджені з іншою стороною і встановлюються там, де їх ясно видно, особливо по її периметру, на межах і на шосейних дорогах.

7. Місцевість втрачає свій статус необоронюваної місцевості, якщо вона перестає відповідати умовам, викладеним у пункті 2 або в угоді, згаданій у пункті 5. У такому разі ця місцевість продовжує користуватися захистом, передбаченим іншими положеннями цього Протоколу та іншими нормами міжнародного права, застосованими в період збройних конфліктів.

Стаття 60. Демілітаризовані зони

1. Сторонам, що перебувають у конфлікті, заборонено поширювати свої військові операції на зони, яким вони за згодою надали статус демілітаризованих зон, якщо таке поширення суперечить положенням такої угоди.

2. Така угода має бути ясно визначеною й може бути укладена в усній чи письмовій формі, або безпосередньо, або через Держави-покровительки, або будь-яку безсторонню гуманітарну організацію, і може являти собою взаємні збіжні заяви. Угода може бути укладена в мирний час, а також після початку військових дій, і в ній повинні бути подані якомога точніші визначення й опис межі демілітаризованої зони та, за необхідності, встановлені методи контролю.

3. Предметом такої угоди звичайно є будь-яка зона, що відповідає таким умовам:

а) всі комбатанти, а також мобільні бойові засоби й мобільне військове спорядження повинні бути евакуйовані;

б) стаціонарні військові установки і споруди не повинні використовуватися у ворожих цілях;

с) ні власті, ні населення не повинні чинити ворожих дій; і

д) будь-яка діяльність, пов'язана з військовими зусиллями, повинна бути припинена.

Сторони, що перебувають у конфлікті, повинні дійти згоди про тлумачення, яке належить давати умовам, викладеним у підпункті d цієї статті, та про осіб, які повинні бути допущені в демілітаризовану зону, крім осіб, згаданих у пункті 4.

4. Присутність у цій зоні осіб, які користуються особливим захистом згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цим Протоколом, та поліцейських сил, залишених з єдиною метою підтримання законності та порядку, не суперечить умовам, викладеним у пункті 3 цієї статті.

5. Сторона, під контролем якої перебуває така зона, позначає її, наскільки це можливо, такими знаками, які можуть бути погоджені з іншою стороною і які встановлюються там, де їх ясно видно, зокрема по її периметру, на її межах і на шосейних дорогах.

6. Якщо військові дії наближаються до демілітаризованої зони і якщо сторони, що перебувають у конфлікті, дійшли такої згоди, жодна з них не може використовувати цю зону з метою, що має відношення до ведення військових дій, або в односторонньому порядку скасувати її статус.

7. Якщо одна із сторін, що перебувають у конфлікті, вчинить істотне порушення положень пунктів 3 і 6 цієї статті, інша сторона звільняється від своїх зобов'язань, передбачених угодою про надання цій зоні статусу демілітаризованої. У такому разі ця зона втрачає свій статус, але продовжує користуватися захистом, передбаченим іншими положеннями цього Протоколу та іншими нормами міжнародного права, застосовними в період збройних конфліктів.

Глава VI

Цивільна оборона

Стаття 61. Визначення і сфери застосування

Для мети даного Протоколу:

а) "цивільною обороною" є виконання деяких або всіх зазначених нижче гуманітарних завдань, спрямованих на те, щоб захистити цивільне населення від небезпек та допомогти йому усунути безпосередні наслідки військових дій або лиха, а також створити умови, необхідні для його виживання. Цими завданнями є:

- а.1) оповіщення;
- а.2) евакуація;
- а.3) надання сховищ та їх улаштування;
- а.4) вжиття заходів для світломаскування;
- а.5) рятувальні роботи;
- а.6) медичне обслуговування, включаючи першу допомогу, а також релігійна допомога;
- а.7) боротьба з пожежами;
- а.8) виявлення й позначення небезпечних районів;
- а.9) знезараження та інші подібні методи захисту;
- а.10) термінове надання притулку й постачання;
- а.11) термінова допомога у відновленні й підтриманні порядку в районах лиха;
- а.12) термінове відновлення роботи необхідних комунальних служб;
- а.13) термінове поховання трупів;
- а.14) допомога у збереженні об'єктів, у край необхідних для виживання;

а.15) додаткова діяльність, необхідна для здійснення будь-якого з вищезазначених завдань, включаючи планування та організацію, але не обмежуючись ними;

б) "організація цивільної оборони" означає й установи та інші організаційні одиниці, які створені або уповноважені компетентними властями сторони, що перебуває в конфлікті, виконувати будь-яке із завдань, зазначених у підпункті а, і які призначені та використовуються виключно для виконання цих завдань;

с) "персонал організацій цивільної оборони" означає таких осіб, які призначені стороною, що перебуває в конфлікті, виключно для виконання завдань, зазначених у пункті а, у тому числі персонал, призначений компетентними властями сторони, що перебуває в конфлікті, суто для управління цими організаціями;

д) "матеріальна частина" організацій цивільної оборони означає обладнання, матеріали та транспортні засоби, використовувані цими організаціями для виконання завдань цивільної оборони, зазначених у пункті а.

Стаття 62. Загальний захист

1. Цивільні організації цивільної оборони та їх персонал користуються повагою й захистом згідно з положеннями цього Протоколу, особливо даного розділу. Вони мають право виконувати доручені їм завдання з цивільної оборони, за винятком випадків настійної воєнної необхідності.

2. Положення пункту 1 застосовуються також до цивільних осіб, які, хоча й не є членами цивільних організацій цивільної оборони, на заклик компетентних властей та під їх контролем виконують завдання цивільної оборони.

3. Стаття 52 цього Протоколу поширюється на будівлі й матеріальну частину, використовувані з метою цивільної оборони, а також на сховища, що надаються для цивільного населення. Об'єкти, використовувані з метою цивільної оборони, не можуть знищуватися або використовуватися не за їх прямим призначенням, крім як стороною, якій вони належать.

Стаття 63. Цивільна оборона на окупованих територіях

1. На окупованих територіях цивільні організації цивільної оборони отримують від властей сприяння, необхідне для здійснення їх завдань. За жодних обставин їх персонал не може бути примушений до діяльності, яка утруднювала б належне виконання цих завдань. Окупуюча держава не вносить жодних змін у структуру або персонал цих організацій, що могли б поставити під загрозу ефективне виконання цих завдань. Від цих організацій не вимагається надання пріоритету громадянам або інтересам цієї держави.

2. Окупуюча держава не повинна примушувати чи спонукати цивільні організації цивільної оборони виконувати їх завдання таким чином, щоб це згубно відбивалося на інтересах цивільного населення.

3. Окупуюча держава може роззброювати персонал цивільної оборони з міркувань безпеки.

4. Окупуюча держава не повинна ні змінювати прямого призначення будівель або матеріальної частини, що належать організаціям цивільної оборони або використовуються ними, ні реквізувати їх, якщо така зміна призначення або реквізиція завдають шкоди цивільному населенню.

5. За умови, що загальне положення, про яке йдеться в пункті 4, зберігається, окупуюча держава може реквізувати або міняти призначення цих ресурсів за наявності таких конкретних умов:

a) ці будівлі або матеріальна частина необхідні для інших потреб цивільного населення; і

b) реквізиція або зміна призначення проводяться тільки доти, доки існує така необхідність.

6. Окупуюча держава не повинна ні змінювати призначення, ні реквізувати сховища, призначені для використання цивільним населенням або необхідні для цього населення.

Стаття 64. Цивільні організації цивільної оборони нейтральних держав або інших держав, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті, та міжнародні координуючі організації

1. Положення статей 62, 63, 65 і 66 застосовуються також до персоналу й матеріальної частини цивільних організацій і цивільної оборони нейтральних держав або інших держав, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті, які виконують завдання цивільної оборони, зазначеної в статті 61, на території сторони, що перебуває в конфлікті за згодою й під контролем цієї сторони. Будь-яка заінтересована супротивна сторона повідомляє про таку допомогу якомога швидше. За жодних обставин ця діяльність не розглядається як втручання в конфлікт. Однак цю діяльність необхідно здійснювати з належним урахуванням інтересів безпеки заінтересованих сторін, що перебувають у конфлікті.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, які отримують допомогу, про яку йдеться в пункті 1, та Високі Договірні Сторони, що подають таку допомогу, повинні, якщо це необхідно, сприяти міжнародній координації такої діяльності в галузі цивільної оборони. У таких випадках на відповідні міжнародні організації поширюються положення цієї глави.

3. На окупованих територіях окупуюча держава може забороняти або обмежувати діяльність цивільних організацій цивільної оборони нейтральних держав або інших держав, які не є сторонами, що перебувають у конфлікті, та міжнародних координуючих організацій лише в тому разі, якщо вона може забезпечити належне виконання завдань цивільної оборони своїми власними засобами або засобами, що є на окупованій території.

Стаття 65. Припинення надання захисту

1. Надання захисту, на який мають право цивільні організації цивільної оборони, їх персонал, будівлі, сховища й матеріальна частина, припиняється лише в тому разі, коли вони, крім своїх власних завдань, чинять дії, що завдають шкоди противнику, або використовуються для вчинення таких дій. Однак надання захисту може припинитися тільки після того, як було зроблено попередження, що встановлює кожного разу, коли це необхідно, розумний строк, і після того, як таке попередження не було взято до уваги.

2. Такі дії не вважаються діями, що завдають шкоди противнику в разі:

а) виконання завдань цивільної оборони під керівництвом або контролем військових властей;

б) співробітництва цивільного персоналу цивільної оборони з воєнним персоналом у виконанні завдань цивільної оборони або придання деякої кількості військовослужбовців цивільним організаціям цивільної оборони;

с) якщо виконання завдань цивільної оборони може водночас приносити користь жертвам з числа військових, зокрема тим, які вибули зі строю.

3. Носіння легкої особистої зброї цивільним персоналом цивільної оборони з метою підтримання порядку або самооборони також не вважається дією, що завдає шкоди противнику. Однак у районах на суші, де мають або, вірогідно, матимуть місце бої, сторони, що перебувають у конфлікті, вживають необхідних заходів з метою обмежити озброєння такою ручною зброєю, як пістолети або револьвери, щоб було легше відрізнити персонал цивільної оборони від комбатантів. Навіть, якщо персонал цивільної оборони носить інші види легкої особистої зброї у таких районах, він, проте, користується повагою й захистом, як тільки його розпізнано.

4. Формування цивільних організацій цивільної оборони на зразок військових і обов'язкова служба в них також не позбавляють їх захисту, що передбачений цією главою.

Стаття 66. Розпізнавання

1. Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, прагне вжити заходів для того, щоб її організації цивільної оборони, їх персонал, будівлі й матеріальна частина могли бути розпізнані в той час, коли вони призначені виключно для виконання завдань цивільної оборони. Таким самим чином належить забезпечити розпізнавання сховищ, призначених для цивільного населення.

2. Кожна сторона, що перебуває в конфлікті, прагне також прийняти й застосовувати методи і процедури, що дають можливість розпізнавати цивільні сховища, а також персонал, будівлі та матеріальну частину цивільної оборони, на яких ставиться міжнародний розпізнавальний знак цивільної оборони.

3. На окупованих територіях і в районах, де йдуть або можуть іти бої, цивільний персонал цивільної оборони розпізнається за допомогою міжнародного розпізнавального знака цивільної оборони та посвідчення особи, що підтверджує її статус.

4. Міжнародним розпізнавальним знаком цивільної оборони є рівнобічний голубий трикутник на оранжевому тлі, якщо він використовується для захисту організацій цивільної оборони, їх персоналу, будівель і матеріальної частини, а також цивільних сховищ.

5. Крім розпізнавального знака, сторони, що перебувають у конфлікті, можуть домовитися про використання розпізнавальних сигнальних знаків з метою розпізнавання цивільної оборони.

6. Застосування положень пунктів 1 - 4 цієї статті регламентується главою V Додатка 1 до цього Протоколу.

7. У мирний час розпізнавальним знаком, описаним у пункті 4, можна, за згодою компетентних державних властей, користуватися з метою розпізнавання цивільної оборони.

8. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, вживають необхідних заходів для забезпечення контролю над використанням міжнародного розпізнавального знака цивільної оборони та для запобігання і припинення будь-якого зловживання ним.

9. Розпізнавання медичного та духовного персоналу цивільної оборони, медичних формувань і санітарно-транспортних засобів також регламентується статтею 18.

Стаття 67. Особовий склад збройних сил і військові підрозділи, призначені в організації цивільної оборони

1. Особовий склад збройних сил і військові підрозділи, призначені в організації цивільної оборони, користуються повагою й захистом за умови, що:

а) такий особовий склад і такі військові підрозділи постійно призначені та займаються виключно виконанням завдань, зазначених у статті 61;

б) призначений таким чином цей особовий склад не виконує яких-небудь інших військових обов'язків під час конфлікту;

в) такий особовий склад чітко відрізняється від інших осіб, які входять до складу збройних сил, міжнародним розпізнавальним знаком, що носиться на видному місці, й має бути настільки великим, наскільки це можливо, цей особовий склад забезпечується згаданим у главі V Додатка 1 до цього Протоколу посвідченням особи, що підтверджує його статус;

г) такий особовий склад і такі військові підрозділи озброєні тільки легкою особистою зброєю з метою підтримання порядку або для самооборони, Положення пункту 3 статті 65 також застосовуються в цьому разі;

е) такий особовий склад не бере безпосередньої участі у воєнних діях і не чинить або не використовується для вчинення, крім своїх завдань цивільної оборони, дій, що завдають шкоди супротивній стороні;

f) такий особовий склад і такі військові підрозділи виконують свої завдання цивільної оборони тільки в межах національної території своєї сторони.

Недодержання умов, викладених вище в підпункті f, будь-якою особою, яка входить до складу збройних сил, що зв'язане умовами, передбаченими вище в підпунктах a і b, заборонено.

2. Особи, які входять до складу збройних сил і служать в організаціях цивільної оборони, якщо вони потрапляють під владу супротивної сторони, є військовополоненими. На окупованій території у випадку, коли в цьому виникне необхідність, вони можуть бути використані для виконання завдань цивільної оборони, але тільки в інтересах цивільного населення цієї території і за умови, що в разі небезпечності такої роботи вони погоджуються виконувати її добровільно.

3. Будівлі, велике обладнання та транспортні засоби військових підрозділів, призначені в організації цивільної оборони, повинні чітко позначатися міжнародним розпізнавальним знаком цивільної оборони. Цей розпізнавальний знак має бути настільки великим, наскільки це можливо.

4. Матеріальна частина й будівлі військових підрозділів, призначених в організації цивільної оборони суто для завдань цивільної оборони, в разі, якщо вони потрапляють під владу супротивної сторони, продовжують підпорядковуватися законам війни. Вони не можуть використовуватись для інших цілей, крім як для цілей цивільної оборони, до тих пір, поки вони вимагаються для виконання завдань цивільної оборони, за винятком випадків настійної воєнної необхідності, якщо тільки заздалегідь не було вжито заходів для достатнього забезпечення потреб цивільного населення.

Розділ II

Допомога цивільному населенню

Стаття 68. Сфера застосування

Положення цього розділу застосовуються до цивільного населення, як воно визначене цим Протоколом, і є доповненням до статей 23, 55, 59, 60, 61 і 62 та до інших відповідних положень Четвертої конвенції ([995 154](#)).

Стаття 69. Основні потреби на окупованих територіях

1. На доповнення до перелічених у статті 55 Четвертої конвенції ([995 154](#)) обов'язків, що стосуються постачання продовольства і медикаментів, окупуюча держава, максимально можливою мірою використовуючи наявні в неї засоби і без будь-якої дискримінації, забезпечує також одягом, постільною білизною, засобами притулку та припасами, істотно важливими для виживання цивільного населення окупованої території, а також предметами, необхідними для відправлення релігійних обрядів.

2. Заходи щодо надання без істотної затримки допомоги цивільному населенню окупованих територій регулюються статтями 59,

60, 61, 62, 108, 109, 110 і 111 Четвертої конвенції ([995 154](#)), а також статтею 71 цього Протоколу.

Стаття 70. Операції з надання допомоги

1. Якщо цивільне населення будь-якої території, яка перебуває під контролем сторони, що бере участь у конфлікті, крім окупованої території, недостатньо забезпечується запасами, згаданими у статті 69, то проводяться операції з надання допомоги, які мають гуманітарний та беззастережний характер і здійснюються без будь-яких несприятливих особливостей за згодою між сторонами, заінтересованими в таких операціях щодо надання допомоги. Пропозиції щодо надання допомоги, що відповідають вищезазначеним умовам, не розглядаються як втручання у збройний конфлікт або як недружні акти. При розподілі поставок допомоги пріоритет надається таким особам, як діти, вагітні жінки, породіллі й годувальниці, які згідно з Четвертою конвенцією ([995 154](#)) або цим Протоколом користуються особливими пільгами та особливим захистом.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, і кожна Висока Договірна Сторона дозволяють швидке й безперешкодне перевезення всіх поставок, обладнання та персоналу для надання допомоги згідно з цим розділом, і сприяють йому, якщо навіть така допомога призначається для цивільного населення супротивної сторони.

3. Сторони, що перебувають у конфлікті, і кожна Висока Договірна Сторона, які дозволяють перевезення поставок, обладнання та персоналу з метою надання допомоги відповідно до пункту 2:

а) мають право на проведення технічних заходів, включаючи огляд, за умови виконання яких дозволено таке перевезення;

б) можуть обумовити такий дозвіл тим, щоб розподіл допомоги проводився на місці під контролем Держави-покровительки;

в) жодним чином не змінюють первісного призначення поставок допомоги й не затримують їх перевезення, за винятком випадків термінової необхідності в інтересах відповідного цивільного населення.

4. Сторони, що перебувають у конфлікті, забезпечують захист поставок допомоги і сприяють їх швидкому розподіленню.

5. Сторони, що перебувають у конфлікті, і кожна заінтересована Висока Договірна Сторона заохочують ефективну міжнародну координацію операцій з надання допомоги, зазначених у пункті 1, та сприяють їй.

Стаття 71. Персонал, який бере участь в операціях з надання допомоги

1. У разі потреби виділення персоналу для сприяння проведенню операцій з надання допомоги, особливо для транспортування й розподілу поставок допомоги, може складати частину цих операцій; на участь такого персоналу в операціях з надання допомоги має бути отримана згода сторони, на території якої він виконуватиме свої обов'язки.

2. Такий персонал користується повагою й захистом.

3. Кожна сторона, що отримує поставки допомоги, максимально практично можливою мірою допомагає згаданому в пункті 1 персоналу у виконанні його місії з надання допомоги. Тільки за настійної воєнної потреби діяльність такого персоналу та його пересування можуть бути тимчасово обмежені.

4. За жодних обставин персонал для проведення операцій з надання допомоги не повинен виходити за рамки своєї місії відповідно до цього Протоколу. Зокрема, він має брати до уваги вимоги безпеки сторони, на території якої виконує свої обов'язки. Діяльність будь-якої особи, що входить до складу даного персоналу, яка не додержує цих вимог, може бути припинена.

Розділ III

Поводження з особами, які перебувають під владою сторони,
що бере участь у конфлікті

Глава I

Сфера застосування й захист осіб та об'єктів

Стаття 72. Сфера застосування

Положення, що містяться в даному розділі, є доповненням до норм, що стосуються гуманітарного захисту цивільних осіб і цивільних об'єктів, які перебувають під владою сторони, що бере участь у конфлікті, які містяться в Четвертій конвенції ([995 154](#)), зокрема її частинах I і III, а також до інших застосовуваних норм міжнародного права, щодо захисту основних прав людини в період міжнародних збройних конфліктів.

Стаття 73. Біженці й апатриди

Особи, які до початку воєнних дій розглядалися як апатриди або біженці згідно з відповідними міжнародними актами, прийнятими заінтересованими сторонами, або з національним законодавством держави, що надала притулок, чи держави проживання, є особами, які користуються захистом відповідно до смислу частин I і III Четвертої конвенції ([995 154](#)) за всіх обставин і без будь-якого несприятливого розрізнення.

Стаття 74. Возз'єднання роз'єднаних сімей

Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, будь-якими можливими шляхами сприяють возз'єднанню сімей, роз'єднаних внаслідок збройних конфліктів, і, зокрема, заохочують роботу гуманітарних організацій, що виконують це завдання, відповідно до положень Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу та згідно з їхніми відповідними правилами безпеки.

Стаття 75. Основні гарантії

1. Тією мірою, якою їх торкається ситуація, зазначена у статті 1 цього Протоколу, з особами, які перебувають під владою

сторони, що бере участь у конфлікті, і не користуються сприятливим ставленням згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або згідно з цим Протоколом, за всіх обставин поведуться гуманно, і вони, як мінімум, користуються захистом, передбаченим у цій статті, без будь-якої несприятливої різниці, заснованої на ознаках раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи віросповідання, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншого статусу або на яких-небудь інших подібних критеріях. Кожна сторона має з повагою ставитися до особи, честі, переконань та релігійних обрядів усіх таких осіб.

2. Заборонені й будуть залишатися забороненими в будь-який час і в будь-якому місці такі дії, незалежно від того, чиняться вони представниками цивільних чи воєнних органів:

а) насильство над життям, здоров'ям і фізичним та психічним станом осіб, зокрема:

а.1) вбивство;

а.2) катування всіх видів - фізичні чи психічні;

а.3) тілесні покарання;

а.4) каліцтво;

б) знущання над людською гідністю, зокрема, принижуюче й образливе поводження, примус до проституції чи непристойне посягання в будь-якій його формі;

с) взяття заручників;

д) колективне покарання; і

е) погрози вчинити будь-яку з вищезазначених дій.

3. Будь-яка особа, що піддається арешту, затриманню або інтернуванню за дії, пов'язані зі збройним конфліктом, має бути невідкладно проінформована зрозумілою їй мовою про причини вжиття таких заходів, за винятком випадків арешту або затримання за кримінальні правопорушення. Такі особи повинні бути звільнені у найкоротший строк і в будь-якому разі, як тільки обставини, що виправдовують арешт, затримання чи інтернування, стали недійсними.

4. Особі, визнаній винною у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного зі збройним конфліктом, не може бути винесено жодного вироку, і вона не може бути піддана жодному покаранню, крім як за постановою неупередженого й відповідним чином створеного суду, що додержує загальновизнаних принципів звичайного судочинства, які включають таке:

а) процедура повинна передбачати, щоб обвинувачений був без затримки проінформований про деталі правопорушення, що ставиться йому за вину, й надавати звинуваченому до і під час суду всі необхідні права та засоби захисту;

b) жодна особа не може бути засуджена за правопорушення, крім як на підставі кримінальної відповідальності;

c) жодна особа не може бути звинувачена у вчиненні кримінального правопорушення або засуджена за нього на підставі будь-якої дії чи недоліку, які не є кримінальним правопорушенням згідно з нормами національного законодавства або міжнародного права, дія яких поширювалася на цю особу під час вчинення такої дії чи бездіяльності; також не може накладатися суворіше покарання, ніж те, яке було застосоване в той час, коли було вчинено це кримінальне правопорушення, якщо після вчинення правопорушення законом установлюється легше покарання, то дія цього закону поширюється й на даного правопорушника;

d) кожний, кому пред'являється звинувачення у правопорушенні, вважається невинним доти, доки його вина не буде доведена за законом;

e) кожний, кому пред'являється звинувачення у правопорушенні, має право на судовий розгляд у його присутності;

f) жодна особа не може бути примушена до подання свідчень проти самої себе або визнання себе винною;

g) кожний, кому пред'являється звинувачення у правопорушенні, має право допитувати свідків, які дають свідчення проти нього, або вимагати, щоб свідки були допитані, а також право на виклик і допит свідків на його користь на тих самих умовах, що й для свідків, які дають свідчення проти нього;

h) жодна особа не може переслідуватися або каратися тією ж стороною за правопорушення, за яке згідно з тим самим законом і судовою процедурою даній особі раніше було винесено вирок, що виправдовує чи засуджує її;

i) кожний, хто є переслідуваним у судовому порядку за правопорушення, має право на те, щоб вирок суду було оголошено публічно; і

j) при винесенні вироку засудженому має бути повідомлено про його право на оскарження в судовому чи іншому порядку, а також про строк, протягом якого він може скористатися цим правом.

5. Жінки, свобода яких обмежується з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, утримуються в приміщеннях, відокремлених від приміщень для чоловіків. Вони перебувають під безпосереднім наглядом жінок. Однак у випадках, коли затримуються чи інтернуються сім'ї, їх, за можливості, розміщують в одному й тому самому місці й утримують як окремі сім'ї.

6. Особи, які піддаються арешту, затриманню чи інтернуванню з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, користуються захистом, передбаченим цією статтею, до їх остаточного звільнення, репатріації чи влаштування навіть після закінчення збройного конфлікту.

7. Щоб уникнути будь-якого сумніву щодо переслідування осіб, які звинувачуються у вчиненні воєнних злочинів або у злочинах проти людства, та суду над ними, застосовуються такі принципи:

а) особи, які звинувачуються в таких злочинах, повинні переслідуватися й передаватися до суду згідно із чинними нормами міжнародного права; і

б) будь-які особи, які не користуються сприятливим обходженням згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цим Протоколом, користуються обходженням, передбаченим цією статтею, незалежно від того, є чи не є злочини, в яких їх звинувачують, серйозним порушенням Конвенцій і цього Протоколу.

8. Жодне з положень цієї статті не може бути використане як таке, що обмежує будь-яке інше сприятливіше положення, що надає особам, про які йдеться в пункті 1, більший захист згідно з будь-якими застосовуваними нормами міжнародного права.

Глава II

Заходи для захисту жінок і дітей

Стаття 76. Захист жінок

1. Жінки користуються особливою повагою і їм забезпечується захист, зокрема, від зґвалтування, примусу до проституції і будь-яких інших форм непристойних посягань.

2. Справи вагітних жінок і матерів малолітніх дітей, від яких такі діти залежать, які піддаються арешту, затриманню чи інтернуванню з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, розглядаються в першочерговому порядку.

3. Максимально можливою мірою сторони, що перебувають у конфлікті, прагнуть уникати винесення смертних вироків за правопорушення, пов'язані зі збройним конфліктом, щодо вагітних жінок або матерів малолітніх дітей, від яких такі діти залежать. Смертний вирок за такі правопорушення не виконується щодо таких жінок.

Стаття 77. Заходи для захисту дітей

1. Діти користуються особливою повагою, і їм забезпечується захист від будь-якого роду непристойних посягань. Сторони, що перебувають у конфлікті, забезпечують захист і допомогу, які їм потрібні з огляду на їх вік або з будь-якої іншої причини.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, вживають усіх практично можливих заходів для того, щоб діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях, і, зокрема, сторони утримуються від вербування їх у свої збройні сили. При вербуванні із числа осіб, які досягли п'ятнадцятирічного віку, але яким ще не виповнилося вісімнадцяти років, сторони, що перебувають у конфлікті, прагнуть віддавати перевагу особам старшого віку.

3. Якщо, у виключних випадках, у супереч положенням пункту 2, діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, беруть безпосередню участь у воєнних діях і потрапляють під владу супротивної сторони, вони продовжують користуватися особливим захистом, що надається цією статтею, незалежно від того, є вони військовополоненими чи ні.

4. У разі арешту, затримання чи інтернування з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, діти утримуються в приміщеннях, відокремлених від приміщень для дорослих, крім тих випадків, коли сім'ї розміщуються окремо, як це передбачено пунктом 5 статті 75.

5. Смертний вирок за правопорушення, пов'язане зі збройним конфліктом, не виконується щодо осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку на той час, коли це правопорушення було вчинено.

Стаття 78. Евакуація дітей

1. Жодна сторона, що перебуває в конфлікті, не вживає заходів щодо евакуації дітей, крім як своїх власних громадян в іноземну державу, за винятком випадків, коли йдеться про тимчасову евакуацію, необхідну з невідкладних причин, пов'язану зі станом здоров'я чи лікуванням дітей або, якщо вони не перебувають на окупованій території, з їх безпекою. У разі, коли можуть бути знайдені батьки чи законні опікуни, вимагається їхня письмова згода на таку евакуацію. Якщо такі особи не можуть бути знайдені, вимагається письмова згода на евакуацію від осіб, які за законом або звичаєм несуть головну відповідальність за опіку над дітьми. Будь-яка така евакуація проводиться під спостереженням Держави-покровительки за погодженням із заінтересованими сторонами, тобто стороною, що здійснює евакуацію, стороною, що приймає дітей, і будь-якими сторонами, громадяни яких евакуюються. У кожному випадку всі сторони, що перебувають у збройному конфлікті, вживають усіх практично можливих заходів обережності з метою уникнути створення загрози для евакуації.

2. У всіх випадках здійснення евакуації згідно з пунктом 1 навчання кожної дитини, включаючи її релігійне й моральне виховання згідно з бажанням її батьків, здійснюється, поки вона перебуває в евакуації, максимально можливою мірою безперервно.

3. З метою полегшення повернення у свої сім'ї й у свою країну дітей, евакуйованих згідно з цією статтею, власті сторони, що здійснює евакуацію, і, коли це доцільно, власті приймаючої країни заповнюють на кожну дитину картку з фотографіями, яку вони надсилають у Центральне довідкове агентство Міжнародного комітету Червоного Хреста. У кожній картці міститься, якщо це можливо й не має наслідку ризик завдати шкоди дитині, така інформація:

a) прізвище (прізвища) дитини;

b) ім'я (імена) дитини;

c) стать дитини;

d) місце й дата народження (якщо дата народження невідома, приблизний вік);

- е) повне ім'я батька;
- ф) повне ім'я і дівоче прізвище матері, якщо таке зберігається;
- г) найближчі родичі дитини;
- h) національність дитини;
- і) рідна мова дитини та будь-які інші мови, якими вона володіє;
- j) адреса сім'ї дитини;
- к) будь-який особистий номер дитини;
- l) стан здоров'я дитини;
- m) група крові дитини;
- n) розпізнавальні прикмети;
- о) дата й місце, де була знайдена дитина;
- р) дата виїзду дитини із своєї країни й назва місця, звідки вона виїхала;
- q) релігія дитини, якщо така є;
- r) у разі смерті дитини до її повернення - дата, місце й обставини смерті та місце її поховання.

Глава III

Журналісти

Стаття 79. Заходи щодо захисту журналістів

1. Журналісти, що перебувають у небезпечних професійних відрядженнях у районах збройного конфлікту, розглядаються як цивільні особи у значенні пункту 1 статті 50.

2. Як такі вони користуються захистом згідно з Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) й цим Протоколом за умови, що вони не чинять дій, несумісних з їх статусом цивільних осіб, і без шкоди праву воєнних кореспондентів, акредитованих при збройних силах, на статус, передбачений статтею 4 а (4) Третьої конвенції ([995 153](#)).

3. Вони можуть отримувати посвідчення особи згідно зі зразком, що наводиться в Додатку 2 до цього Протоколу. Це посвідчення, що видається урядом держави, громадянином якої є журналіст, або на території якої він постійно проживає, або в якій перебуває інформаційне агентство, де він працює, підтверджує статус його пред'явника як журналіста.

Частина V

Виконання Конвенцій і цього Протоколу

Розділ I

Загальні поняття

Стаття 80. Заходи щодо виконання

1. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, без затримки вживають усіх необхідних заходів щодо виконання зобов'язань, які покладаються на них Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цим Протоколом.

2. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, видають накази й розпорядження з метою забезпечення додержання Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу та здійснюють контроль за їх виконанням.

Стаття 81. Діяльність Червоного Хреста та інших гуманітарних організацій

1. Сторони, що перебувають у конфлікті, надають Міжнародному комітету Червоного Хреста всі засоби в межах їх можливостей, які дають змогу йому виконувати гуманітарні функції, покладені на нього Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) та цим Протоколом з метою забезпечення захисту й допомоги жертвам конфліктів; Міжнародний комітет Червоного Хреста також може здійснювати будь-яку іншу гуманітарну діяльність на користь таких жертв за згодою заінтересованих сторін, що перебувають у конфлікті.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, надають своїм відповідним організаціям Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця) засоби, необхідні для здійснення їх гуманітарної діяльності на користь жертв даного конфлікту, відповідно до положень Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу та основних принципів Червоного Хреста, сформульованих Міжнародними конференціями Червоного Хреста.

3. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, всіма можливими засобами сприяють наданню допомоги, яку організації Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця) та Ліги товариств Червоного Хреста надають жертвам конфліктів відповідно до положень Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу та основних принципів Червоного Хреста, сформульованих Міжнародними конференціями Червоного Хреста.

4. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, надають, наскільки це можливо, засоби, подібні до тих, про які йдеться в пунктах 2 і 3, іншим гуманітарним організаціям, зазначеним у Конвенціях ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або в цьому Протоколі, які належним чином уповноважені відповідними сторонами, що перебувають у конфлікті, та здійснюють свою гуманітарну діяльність відповідно до положень Конвенцій і цього Протоколу.

Стаття 82. Юридичні радники у збройних силах

Високі Договірні Сторони в будь-який час і сторони, що перебувають у конфлікті, в період збройного конфлікту забезпечують наявність юридичних радників, які могли б в разі необхідності давати поради командирам на відповідному рівні про застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу та відповідний інструктаж збройним силам з цього питання.

Стаття 83. Розповсюдження

1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються як у мирний час, так і під час збройного конфлікту розповсюджувати якомога ширше Конвенції ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) та цей Протокол у своїх країнах і, зокрема, включати їх вивчення в програми воєнної підготовки та заохочувати їх вивчення цивільним населенням з тим, щоб ці документи могли стати відомими збройним силам і цивільному населенню.

2. Будь-які воєнні або цивільні власті, які під час збройних конфліктів беруть на себе відповідальність щодо застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу, повинні бути повністю ознайомлені з їх текстами.

Стаття 84. Правила застосування

Високі Договірні Сторони в якомога коротші строки надсилають одна одній через депозитарія і, в разі необхідності, за допомогою Держав-покровительок свої офіційні переклади цього Протоколу, а також закони й положення, які вони можуть прийняти для забезпечення його застосування.

Розділ II

Припинення порушень Конвенцій і цього Протоколу

Стаття 85. Припинення порушень цього Протоколу

1. Положення Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), що стосуються припинення порушень і серйозних порушень, доповнені цим розділом, застосовуються щодо припинення порушень і серйозних порушень цього Протоколу.

2. Дії, що характеризуються в Конвенціях ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) як серйозні порушення, є серйозними порушеннями цього Протоколу, якщо вони вчиняються проти осіб, які перебувають під владою супротивної сторони й користуються захистом статей 44, 45 і 73 цього Протоколу, або проти поранених, хворих та осіб, що потерпіли корабельну аварію, які належать до супротивної сторони й користуються захистом цього Протоколу, або проти медичного чи духовного персоналу, медичних формувань чи санітарно-транспортних засобів, що перебувають під контролем супротивної сторони й користуються захистом цього Протоколу.

3. На доповнення до серйозних порушень, визначених у статті 11, такі дії розглядаються як серйозні порушення цього Протоколу, коли вони вчиняються навмисне на порушення відповідних положень цього Протоколу і є причиною смерті або серйозного тілесного пошкодження чи шкоди здоров'ю:

а) перетворення цивільного населення або окремих цивільних осіб на об'єкт нападу;

б) вчинення нападу невибіркового характеру, що торкається цивільного населення або цивільних об'єктів, коли відомо, що такий напад стане причиною надмірних втрат життя, поранень серед цивільного населення або завдасть шкоди цивільним об'єктам, як це визначено в пунктах а.2, а.3 статті 57;

с) вчинення нападу на установки або споруди, що містять небезпечні сили, коли відомо, що такий напад стане причиною надмірних втрат життя, поранень серед цивільного населення або завдасть шкоди цивільним об'єктам, як це визначено в пунктах а.2, а.3 статті 57;

д) перетворення необоронних місцевостей і нейтральних зон на об'єкт нападу;

е) вчинення нападу на особу, коли відомо, що вона припинила брати участь у воєнних діях;

ф) віроломне використання на порушення статті 37 розпізнавальної емблеми Червоного Хреста, Червоного Півмісяця або Червоного Лева і Сонця, або інших захисних знаків, визнаних Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цим Протоколом.

4. На доповнення до серйозних порушень, зазначених у попередніх пунктах цієї статті та в Конвенціях ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), розглядаються як серйозні порушення цього Протоколу такі дії, коли вони здійснюються навмисне й на порушення Конвенцій або цього Протоколу:

а) переміщення окупуючою державою частини її власного цивільного населення на окуповану нею територію або депортація чи переміщення всього або частини населення окупованої території у межах цієї території чи за її межі на порушення статті 49 Четвертої конвенції ([995 154](#));

б) невинуватна затримка репатріації військовополонених або цивільних осіб;

с) застосування практики апартеїду інших негуманних і принижуючих дій, заснованих на расовій дискримінації, які зневажають гідність особи;

д) перетворення ясно розпізнаних історичних пам'яток, творів мистецтва або місць відправлення культу, які є культурною або духовною спадщиною народів і яким спеціальною угодою, укладеною, наприклад, у рамках компетентної організації, надається особливий захист на об'єкт нападу, внаслідок чого вони зазнають великих руйнувань, коли немає свідчень про порушення супротивною стороною пункту б статті 53, і коли такі історичні пам'ятки, твори мистецтва та місця відправлення культу не розміщені поблизу воєнних об'єктів;

е) позбавлення особи, яка користується захистом Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або захистом, згаданим у

пункті 2 цієї статті, права на неупереджене й нормальне судочинство.

5. Без шкоди для застосування Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу серйозні порушення цих документів розглядаються як воєнні злочини.

Стаття 86. Неприйняття заходів

1. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, повинні перепиняти серйозні порушення та вживати необхідних заходів щодо перепинення всіх інших порушень Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або цього Протоколу, які є результатом неприйняття заходів, що мають бути прийняті.

2. Той факт, що порушення Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу було вчинене підлеглою особою, не звільняє її начальників від кримінальної або дисциплінарної відповідальності в разі, якщо вони знали, що мають у своєму розпорядженні інформацію, яка повинна була б надати їм можливість дійти висновку в обстановці, що існувала на той час, що така підлегла особа вчиняє або має намір вчинити подібне порушення, і якщо вони не вжили всіх практично можливих заходів у межах своїх повноважень для відвернення або перепинення цього порушення.

Стаття 87. Обов'язки командирів

1. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, повинні вимагати від воєнних командирів, оскільки це стосується осіб, які входять до складу підлеглих їм збройних сил, та інших підлеглих їм осіб, щоб вони не допускали порушень Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу і, в разі потреби, перепиняли ці порушення та повідомляли про це компетентні власті.

2. З метою запобігання порушенням і перепинення їх Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, повинні вимагати, щоб особи, які входять до складу підлеглих їм збройних сил, були обізнані з обов'язками, що покладаються на них Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цим Протоколом.

3. Високі Договірні Сторони і сторони, що перебувають у конфлікті, повинні вимагати від кожного командира, який знає про те, що його підлеглі чи інші особи, що перебувають під його контролем, мають намір вчинити або вчинили порушення Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або цього Протоколу, вжиття необхідних заходів щодо запобігання подібним порушенням Конвенцій або цього Протоколу і, за потреби, щодо порушення дисциплінарного чи кримінального переслідування проти тих, хто вчинив такі порушення.

Стаття 88. Взаємна допомога в питаннях кримінального переслідування

1. Високі Договірні Сторони максимально сприяють одна одній у зв'язку з кримінальним переслідуванням, що розпочинається в разі

серйозних порушень Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу.

2. Без шкоди для прав і обов'язків, встановлених Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і пунктом 1 статті 85 цього Протоколу, і коли обставини це дозволяють, Високі Договірні Сторони співробітничать у тому, що стосується видачі. Вони належним чином враховують прохання держави, на території якої було вчинено дане правопорушення.

3. У всіх випадках застосовується законодавство Високої Договірної Сторони, що отримала прохання про видачу. Однак положення, наведені в попередніх пунктах, не торкаються зобов'язань, що випливають з положень будь-якої іншої двосторонньої або багатосторонньої угоди, яка повністю або частково визначає чи буде визначати надання взаємної допомоги в питаннях кримінального переслідування.

Стаття 89. Співробітництво

У випадках серйозних порушень Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або цього Протоколу Високі Договірні Сторони зобов'язуються вживати заходів як спільно, так й індивідуально у співробітництві з Організацією Об'єднаних Націй і у відповідності зі Статутом Організації Об'єднаних Націй ([995 010](#)).

Стаття 90. Міжнародна комісія із встановлення фактів

1. а) Засновується Міжнародна комісія із встановлення фактів (далі – Комісія) у складі п'ятнадцяти членів, які мають високі моральні якості й визнану неупередженість;

б) після того як не менше двадцяти Високих Договірних Сторін погодяться прийняти компетенцію Комісії згідно з пунктом 2, депозитарій скликає тоді, а згодом через кожні п'ять років, конференцію представників таких Високих Договірних Сторін з метою обрання членів Комісії. На конференції представники обирають членів Комісії шляхом таємного голосування зі списку осіб, до якого кожна з цих Високих Договірних Сторін може внести одну кандидатуру;

с) члени Комісії виступають як самостійні особи й виконують свої функції аж до обрання нових членів на наступній конференції;

д) під час виборів Високі Договірні Сторони стежать за тим, щоб кожна окрема особа, яку обирають у Комісію, мала необхідні якості й щоб у Комісії в цілому було забезпечене справедливе географічне представництво;

е) у разі виникнення непередбаченої вакансії сама Комісія заповнює цю вакансію, враховуючи належним чином положення попередніх пунктів;

ф) депозитарій надає Комісії необхідну адміністративну допомогу у виконанні її функцій.

2. а) Високі Договірні Сторони можуть під час підписання, ратифікації або приєднання до Протоколу чи в будь-який інший

наступний час заявити, що вони визнають ipso facto і без спеціальної угоди щодо будь-якої іншої Високої Договірної Сторони, яка бере на себе таке ж зобов'язання, компетенцію Комісії щодо розслідування заяв такої іншої сторони, як це дозволяється цією статтею;

b) вищезгадані заяви вручаються депозитарієві, який надсилає копії цих заяв Високим Договірним Сторонам;

c) Комісія компетентна:

i) розслідувати будь-які факти, котрі, як передбачається, є серйозним порушенням, як воно визначається Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цим Протоколом, або інше серйозне порушення Конвенцій і цього Протоколу;

ii) сприяти шляхом надання добрих послуг відновленню поваги до Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу;

d) в інших ситуаціях Комісія призначає розслідування на прохання сторони, що перебуває в конфлікті, тільки за згодою іншої заінтересованої сторони чи сторін;

e) з урахуванням визначених положень цього пункту положення статей 52, 53, 132 і 149 відповідно Першої ([995 151](#)), Другої ([995 152](#)), Третьої ([995 153](#)) і Четвертої ([995 154](#)) конвенцій, продовжують застосовуватися до будь-якого передбачуваного порушення Конвенцій і поширюються на будь-які передбачувані порушення цього Протоколу;

3. a) Якщо не буде досягнуто іншої угоди між заінтересованими сторонами, всі розслідування проводяться палатою у складі семи членів, що призначаються таким чином:

i) п'ять членів Комісії, які не є громадянами жодної із сторін, що перебувають у конфлікті, призначає голова Комісії на основі справедливого географічного представництва після консультацій зі сторонами, що перебувають у конфлікті;

ii) два спеціальні члени, які не є громадянами жодної сторони, що перебуває в конфлікті, призначаються по одному кожною із сторін;

b) після отримання прохання про проведення розслідування голова Комісії встановлює відповідний строк для заснування Палати. Якщо який-небудь спеціальний член не був призначений протягом встановленого строку, голова негайно призначає таких додаткових членів або членів Комісії, які можуть бути необхідні для укомплектування складу палати.

4. a) Палата, що засновується згідно з пунктом 3 для проведення розслідування, пропонує сторонам, що перебувають у конфлікті, сприяти їй та надавати докази. Палата може також шукати інші докази, які вона вважатиме за необхідні, та проводити розслідування становища на місці;

б) усі докази повністю доводяться до відома заінтересованих сторін, що мають право подавати Комісії зауваження щодо цих доказів;

с) кожна заінтересована сторона має право оспорювати такі докази.

5. а) Комісія подає заінтересованим сторонам доповідь про факти, встановлені палатою, з рекомендаціями, які вона вважає за необхідні;

б) якщо палата не має можливості отримати достатні докази для вироблення об'єктивних і безсторонніх висновків, то Комісія повідомляє причини, з яких вона не змогла це зробити;

с) Комісія не повідомляє публічно про свої висновки, якщо тільки всі сторони, що перебувають у конфлікті, не попросять Комісію це зробити.

6. Комісія встановлює власні правила процедури, включаючи правила, що стосуються головування в Комісії і головування в Палаті. Ці правила забезпечують виконання головою Комісії своїх функцій у будь-який час, а в разі проведення розслідування – виконання їх особою, яка не є громадянином якої-небудь зі сторін, що перебувають у конфлікті.

7. Адміністративні витрати Комісії покриваються за рахунок внесків Високих Договірних Сторін, які роблять заяви згідно з пунктом 2 та за рахунок добровільних внесків. Сторона або сторони, що перебувають у конфлікті, які звертаються з проханням про проведення розслідування, авансують необхідні кошти на покриття витрат Палати, які відшкодовуються їм стороною або сторонами, щодо яких зроблені такі заяви, в розмірі п'ятдесяти відсотків від суми витрат палати. У разі подання Палаті зустрічних заяв сторін кожна сторона вносить аванс у розмірі п'ятдесяти відсотків необхідних коштів.

Стаття 91. Відповідальність

Сторона, що перебуває у конфлікті й порушує положення Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або цього Протоколу, повинна відшкодовувати завдані збитки, якщо для цього є підстави. Вона несе відповідальність за всі дії, що вчиняються особами, які входять до складу її збройних сил.

Частина VI

Заключні положення

Стаття 92. Підписання

Цей Протокол буде відкритий для підписання учасниками Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) через шість місяців після підписання Заключного акта й буде залишатися відкритим протягом дванадцяти місяців.

Стаття 93. Ратифікація

Цей Протокол має бути ратифікований якомога швидше. Ратифікаційні грамоти здаються на зберігання Швейцарській Федеральній Раді, депозитарієві Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)).

Стаття 94. Приєднання

Цей Протокол відкритий для приєднання будь-якого учасника Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), що не підписав його. Документи про приєднання здаються на зберігання депозитарієві.

Стаття 95. Набуття чинності

1. Цей Протокол набуває чинності через шість місяців після здачі на зберігання двох ратифікаційних грамот або документів про приєднання.

2. Для кожного учасника Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), що ратифікує цей Протокол або приєднується до нього потім, він набуває чинності через шість місяців після здачі на зберігання таким учасником його ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 96. Договірні відносини після набуття чинності цим Протоколом

1. Якщо учасники Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) є також учасниками цього Протоколу, Конвенції застосовуються з доповненнями, внесеними до них цим Протоколом.

2. Якщо одна зі сторін, що перебувають у конфлікті, не зв'язана цим Протоколом, останній залишається обов'язковим для сторін-учасниць Протоколу в їх взаємовідносинах. Крім того, цей Протокол є обов'язковим для них щодо кожної зі сторін, не зв'язаних ним, якщо остання визнає й застосовує його положення.

3. Влада, що представляє народ, який веде боротьбу проти однієї з Високих Договірних Сторін у збройному конфлікті, типу, зазначеного в пункті 4 статті 1, може взяти на себе зобов'язання застосовувати Конвенції ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цей Протокол щодо такого конфлікту шляхом односторонньої заяви, адресованої депозитарієві. Така заява, після одержання її депозитарієм, буде мати щодо даного конфлікту таку дію:

а) Конвенції ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цей Протокол набувають чинності для зазначеної влади як сторони, що перебуває в конфлікті, негайно;

б) зазначена влада отримує ті самі права й бере на себе ті ж зобов'язання, як і права та зобов'язання, що були отримані і взяті на себе Високою Договірною Стороною Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цього Протоколу; і

с) Конвенції ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і цей Протокол є рівною мірою обов'язковими для всіх сторін, що перебувають у цьому конфлікті.

Стаття 97. Поправки

1. Будь-яка з Високих Договірних Сторін може запропонувати поправки до цього Протоколу. Текст запропонованої поправки надсилається депозитарієві, який після консультацій з усіма Високими Договірними Сторонами й Міжнародним Комітетом Червоного Хреста вирішує, чи належить скликати конференцію для розгляду запропонованої поправки або поправок.

2. Депозитарій запрошує на таку конференцію всі Високі Договірні Сторони, а також учасників Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), незалежно від того підписали чи не підписали вони цей Протокол.

Стаття 98. Перегляд Додатка 1

1. Не пізніше як через чотири роки після набуття чинності цим Протоколом, а потім через інтервали не менш чотирьох років Міжнародний Комітет Червоного Хреста консультується з Високими Договірними Сторонами щодо Додатка 1 до цього Протоколу і, якщо він вважатиме за необхідне, може запропонувати скликати нараду технічних експертів для перегляду Додатка 1 і внесення таких поправок до нього, які можуть бути бажаними. Якщо протягом шести місяців після повідомлення Високим Договірним Сторонам про пропозицію скликати таку нараду не надійдуть заперечення від однієї третини Високих Договірних Сторін, Міжнародний Комітет Червоного Хреста скликає таку нараду й запрошує також спостерігачів від відповідних міжнародних організацій. Така нарада також може бути скликана Міжнародним Комітетом Червоного Хреста в будь-який час на прохання однієї третини Високих Договірних Сторін.

2. Депозитарій скликає конференцію Високих Договірних Сторін і сторін-учасниць Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) для розгляду поправок, запропонованих нарадою технічних експертів, якщо після наради Міжнародний Комітет Червоного Хреста або одна третина Високих Договірних Сторін будуть просити про це.

3. Поправки до Додатка 1 можуть бути прийняті на такій конференції більшістю в дві третини голосів присутніх і голосуючих Високих Договірних Сторін.

4. Депозитарій повідомляє Високі Договірні Сторони і сторони-учасниці Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) про будь-яку поправку, прийняту таким чином. Поправка вважається прийнятою через один рік після такого повідомлення про неї, якщо протягом цього періоду на адресу депозитарію не надійдуть заяви про неприйняття поправки не менш ніж від однієї третини Високих Договірних Сторін.

5. Поправка, що вважається прийнятою згідно з пунктом 4, стає чинною для всіх Високих Договірних Сторін через три місяці після її прийняття, за винятком тих, які згідно з цим пунктом зробили заяви про її неприйняття. Будь-яка сторона, що робить таку заяву, може в будь-який час відкликати її, і поправка в такому разі стає чинною для цієї сторони через три місяці.

6. Депозитарій повідомляє Високі Договірні Сторони і сторони-учасниці Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) про набуття чинності будь-якою поправкою, про сторони, на які ця поправка поширюється, про дату й чинності щодо сторони, про заяви щодо неприйняття поправки, зроблені згідно з пунктом 4, та про відкликання таких заяв.

Стаття 99. Денонсація

1. У разі, якщо Висока Договірна Сторона денонсує цей Протокол, денонсація стає чинною лише через рік після отримання документа про денонсацію. Однак, якщо через рік сторона, що заявила про денонсацію, опиниться в одній із ситуацій, зазначених у статті 1, денонсація не набуває чинності до закінчення збройного конфлікту або окупації і в будь-якому разі доти, доки не будуть завершені операції, зв'язані з остаточним звільненням або репатріацією осіб, які користуються захистом Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) або цього Протоколу.

2. Повідомлення про денонсацію надсилається в письмовій формі депозитарієві, який розсилає його всім Високим Договірним Сторонам.

3. Денонсація має силу тільки щодо сторони, яка заявила про денонсацію.

4. Жодна денонсація згідно з пунктом 1 не торкається зобов'язань, уже взятих на себе у зв'язку зі збройним конфліктом відповідно до цього Протоколу стороною, що заявила про денонсацію, щодо будь-якої дії, вчиненої до набуття чинності такою денонсацією.

Стаття 100. Повідомлення

Депозитарій повідомляє Високі Договірні Сторони, а також учасників Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), незалежно від того, підписали чи не підписали вони цей Протокол:

a) про підписи, поставлені під цим Протоколом, та про здачу на зберігання ратифікаційних грамот і документів про приєднання згідно зі статтями 93 і 94;

b) про дату набуття чинності цим Протоколом згідно зі статтею 95;

c) про повідомлення й заяви, одержані згідно зі статтями 84, 90 і 97;

d) про заяви, які одержано згідно з пунктом 3 статті 96 і які повідомляються якомога швидше; і

e) про денонсацію згідно зі статтею 99.

Стаття 101. Реєстрація

1. Після набуття чинності цей Протокол надсилається депозитарієм Секретаріату Організації Об'єднаних Націй для

реєстрації й опублікування відповідно до статті 102 Статуту Організації Об'єднаних Націй ([995 010](#)).

2. Депозитарій також повідомляє Секретаріат Організації Об'єднаних Націй про всі одержані ним ратифікаційні грамоти, документи про приєднання й заяви про денонсацію цього Протоколу.

Стаття 102. Автентичні тексти

Оригінал цього Протоколу, англійський, арабський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якого є автентичні, здається на зберігання депозитарієві, який надсилає завірені копії усім учасникам Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)).

Додаток 1

Правила,
що стосуються розпізнавання

Глава I

Посвідчення особи

Стаття 1. Посвідчення особи для постійного цивільного медичного і духовного персоналу

1. Посвідчення особи для постійного медичного і духовного персоналу, про яке йдеться в пункті 3 статті 8 Протоколу, повинно:

a) мати розпізнавальну емблему й такий розмір, що дає змогу носити його в кишені;

b) бути, наскільки це можливо, міцним;

c) бути написане національною або офіційною мовою (і може бути написане додатково іншими мовами);

d) зазначати прізвище, дату народження (або, якщо немає дати, то вік на момент видачі посвідчення) та особистий номер власника, якщо такий є;

e) зазначати, в якій якості власник має право на захист, що надається Конвенціями ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) і Протоколом;

f) мати фотографію власника, а також його підпис або відбиток великого пальця, або одне й друге;

g) мати печатку й підпис компетентного органу влади;

h) зазначати дату видачі й дату закінчення строку дії посвідчення особи.

2. Посвідчення особи має бути однаковим на всій території кожної Високої Договірної Сторони й, за можливості, мати той самий вид для всіх сторін, що перебувають у конфлікті. Сторони, що перебувають у конфлікті, можуть користуватися зразком, складеним

однією мовою й зображенням на рис. 1. З початку воєнних дій ці сторони надсилають одна одній зразок форми, яку вони використовують, якщо така форма відрізняється від зразка, зображеного на рис. 1. Посвідчення особи випишується, за можливості, у двох примірниках, один з яких зберігається у властей, що видали посвідчення і які мають здійснювати контроль за виданими ними посвідченнями.

3. За жодних обставин постійний цивільний медичний і духовний персонал не може бути позбавлений посвідчень особи. При втраті посвідчення особи його власник має право на одержання дубліката.

Стаття 2. Посвідчення особи для тимчасового цивільного медичного і духовного персоналу

1. Посвідчення особи для тимчасового цивільного медичного і духовного персоналу повинно, якщо це можливо, бути аналогічним посвідченню, передбаченому в статті 1 цих Правил. Сторони, що перебувають у конфлікті, можуть користуватися зразком, зображеним на рис. 1.

Лицьовий бік

(місце, залишене для назви країни і властей, що видали посвідчення особи)
ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ
ДЛЯ ПОСТІЙНОГО ЦИВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ТИМЧАСОВОГО ДУХОВНОГО
Прізвище _____
Дата народження _____
особистий номер _____
Власник цього посвідчення перебуває під захистом Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), як

Дата видачі _____ N посвідчення _____
Підпис властей, що видали посвідчення
Дійсне до _____

Зворотний бік		
Зріст _____	Очі _____	Волосся _____
Інші особливі прикмети або дані:		

ФОТОГРАФІЯ ВЛАСНИКА		
Печатка		
Підпис власника або відбиток його великого пальця, або одне й друге		

Рис. 1. Зразок посвідчення особи (формат 74 x 105 мм)

2. Коли обставини перешкоджають видачі тимчасовому цивільному медичному і духовному персоналу посвідчень особи, аналогічних до посвідчень особи, опис яких поданий у статті 1 цих Правил, такому персоналу може видаватися довідка, підписана компетентним органом влади, яка свідчить, що особі, якій вона видана, доручено виконувати обов'язки у складі тимчасового персоналу, та зазначає, якщо це можливо, строк такого призначення і право її власника носити розпізнавальну емблему. У довідці мають бути зазначені прізвище й дата народження власника (або, якщо цю дату неможливо встановити, вік на момент видачі довідки), виконувані ним функції та особистий номер, якщо такий є. Довідка повинна мати його підпис або відбиток його великого пальця, або одне й друге.

Глава II

Розпізнавальна емблема

Стаття 3. Форма та особливості

1. Розпізнавальна емблема (червона на білому тлі) повинна бути настільки велика, наскільки це виправдано за даних обставин. Щодо форм хреста, півмісяця або лева і сонця Високі Договірні Сторони можуть керуватися зразками, наведеними на рис. 2.

2. Уночі або за обмеженої видимості розпізнавальна емблема може освітлюватись або бути такою, що світиться; вона може бути також зроблена з матеріалів, що дають змогу розрізнити її за допомогою технічних засобів виявлення.

Рис. 2. Розпізнавальні емблеми (червоні на білому тлі)

(відсутні в БД)

Стаття 4. Використання

1. Розпізнавальні емблеми, коли це можливо, наносяться на плоску поверхню або на прапори, видимі з усіх можливих напрямків і з можливо більшої відстані.

2. Залежно від указівок, одержаних від компетентних властей, медичний і духовний персонал, що виконує обов'язки на полі бою, повинен, за можливості, носити головний убір і одяг з розпізнавальною емблемою.

Глава III

Розпізнавальні сигнали

Стаття 5. Необов'язкове використання

1. З урахуванням положень статті 6 цих Правил сигнали, зазначені в цій главі для виключного використання їх медичними формуваннями та санітарно-транспортними засобами, не повинні використовуватися з будь-якою іншою метою. Використання всіх сигналів, зазначених у цій главі, не є обов'язковим.

2. Тимчасові санітарні літальні апарати, які за браком часу або через свої технічні дані не можуть бути позначені розпізнавальною емблемою, використовують розпізнавальні сигнали, дозволені в цій главі. Однак кращим методом ефективного позначення й розпізнавання санітарних літальних апаратів є використання візуальних засобів у вигляді розпізнавальної емблеми або світлового сигналу, опис якого поданий у статті 6, або одночасно одного й другого засобу разом з іншими додатковими сигналами, описаними у статтях 7 і 8 цих Правил.

Стаття 6. Світловий сигнал

1. Світловий сигнал, що подається у вигляді спалахів голубого світла, встановлений для використання його санітарними літальними апаратами як сигнал для їх розпізнавання. Жодний інший літальний

апарат не повинен використовувати цей сигнал. Рекомендований голубий колір створюється шляхом використання хроматичних координат:

межа зеленого кольору $y = 0,65 + 0,805 x$;

межа білого кольору $y = 0,400 - x$;

межа пурпурного кольору $x = 0,133 + 0,600 y$.

Рекомендована частота спалахів голубого світла - від 60 до 100 спалахів за хвилину.

2. Санітарний літальний апарат має бути споряджений необхідним освітлювальним устаткуванням з тим, щоб світловий сигнал було видно з якомога більшої кількості напрямків.

3. За відсутності спеціальної угоди, укладеної між сторонами, що перебувають у конфлікті, яка резервує право використання спалахів голубого світла для розпізнавання наземних санітарно-транспортних засобів, санітарних суден і плавучих засобів, використання таких сигналів іншими наземними транспортними засобами або судами не заборонено.

Стаття 7. Радіосигнал

1. Радіосигнал являє собою радіотелефонне або радіотелеграфне повідомлення, якому передуює розпізнавальний сигнал пріоритету, який буде встановлений і схвалений Всесвітньою адміністративною конференцією з радіо Міжнародного союзу електрозв'язку. Сигнал пріоритету повинен передаватися три рази до сигналу виклику даного санітарно-транспортного засобу. Радіоповідомлення передається англійською мовою через відповідні інтервали на частоті або частотах, визначених згідно з пунктом 3. Використання сигналу пріоритету дозволено виключно медичним формуванням і санітарно-транспортним засобам.

2. Радіоповідомлення, якому передуює розпізнавальний сигнал пріоритету, згаданий у пункті 1, має такі дані:

- a) сигнал виклику санітарно-транспортного засобу;
- b) місцеперебування санітарно-транспортного засобу;
- c) кількість і вид санітарно-транспортних засобів;
- d) передбачуваний маршрут;
- e) розрахунковий час перебування в дорозі та час відправлення і прибуття залежно від обставин;
- f) будь-яка інша інформація, така як висота польоту, що знаходиться під наглядом радіочастоти, а також умовні мови, режими роботи і коди систем вторинного радіолокаційного розпізнавання.

3. Для полегшення передачі повідомлень, зазначених у пунктах 1 і 2, а також повідомлень, зазначених у статтях 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30 і 31 Протоколу, Високі Договірні Сторони, сторони, що перебувають у конфлікті, або одна із сторін, що перебувають у

конфлікті, діючи погоджено або окремо, можуть згідно з таблицею розподілу частот Регламенту радіозв'язку, що є додатком до Міжнародної конвенції електрозв'язку (995_001), визначити й опублікувати національні частоти, якими вони будуть користуватися для передачі таких повідомлень. Ці частоти доводяться до відома Міжнародного союзу електрозв'язку відповідно до процедур, які мають бути схвалені Всесвітньою адміністративною конференцією по радіо.

Стаття 8. Електронне розпізнавання

1. Система вторинного радіолокаційного розпізнавання (СВРР), опис якої наводиться в додатку 10 (995_655) до Чикагської конвенції про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 року ([995_038](#)), зі змінами, що вносяться час від часу, може застосовуватися для розпізнавання санітарного літального апарата і стеження за його курсом. Режим роботи й код СВРР, призначені для виключного використання їх санітарними літальними апаратами, визначаються Високими Договірними Сторонами, сторонами, що перебувають у конфлікті, або однією зі сторін, що перебувають у конфлікті, і діють погоджено або окремо, згідно з процедурами, які будуть рекомендовані Міжнародною організацією цивільної авіації.

2. Сторони, що перебувають у конфлікті, можуть спеціальною угодою між ними встановити для використання ними подібну електронну систему для розпізнавання наземних санітарно-транспортних засобів, а також санітарних суден та плавучих засобів.

Глава IV

Зв'язок

Стаття 9. Радіозв'язок

Сигнал пріоритету, передбачений у статті 7 цих Правил, може передувати відповідним радіоповідомленням медичних формувань і санітарно-транспортних засобів при використанні процедур, викладених у статтях 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30 і 31 Протоколу.

Стаття 10. Використання міжнародних кодів

Медичні формування та санітарно-транспортні засоби можуть також використовувати коди і сигнали, встановлені Міжнародним союзом електрозв'язку, Міжнародною організацією цивільної авіації та Міжурядовою морською консультативною організацією. У даному разі ці коди і сигнали використовуються відповідно до стандартів, практики та процедур, установлених цими організаціями.

Стаття 11. Інші засоби зв'язку

Коли двосторонній радіозв'язок неможливий, то можуть використовуватися сигнали, які передбачені Міжнародним кодом сигналів, схваленим Міжурядовою морською консультативною організацією, або містяться у відповідному додатку (995_655) до Чикагської конвенції про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 року ([995_038](#)), зі змінами, що вносяться час від часу.

Стаття 12. Плани польоту

Угоди й повідомлення, що стосуються планів польоту, передбачені у статті 29 Протоколу, мають визнатися, наскільки це можливо, відповідно до процедур, встановлених Міжнародною організацією цивільної авіації.

Стаття 13. Сигнали і процедури для перехоплення санітарного літального апарата

Якщо літальний апарат-перехоплювач використовується для розпізнавання санітарного літального апарата, що перебуває в польоті, для того, щоб примусити його приземлитися згідно зі статтями 30 і 31 Протоколу, то процедури звичайного візуального перехоплення та радіоперехоплення, передбачені Додатком 2 (995_655) до Чикагської конвенції про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 року ([995 038](#)), зі змінами, що вносяться час від часу, повинні застосовуватись перехоплювачем і санітарним літальним апаратом.

Глава V

Цивільна оборона

Стаття 14. Посвідчення особи

1. Посвідчення особи для персоналу цивільної оборони, передбачене пунктом 3 статті 66 Протоколу, регламентується положеннями статті 1 цих Правил.

2. Посвідчення особи для персоналу цивільної оборони має бути аналогічним зразку, зображеному на рис. 3.

3. Якщо персоналу цивільної оборони дозволяється носити легку особисту зброю, у посвідченні особи має бути зроблено особистий запис про це.

Лицьовий бік

(місце, залишене для назви країни і властей, що видали посвідчення особи)
ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ
для персоналу цивільної оборони
Прізвище _____
Дата народження (або вік) _____
особистий номер (якщо такий є) _____
Власник цього посвідчення перебуває під захистом Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року та

Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), як	

Дата видачі _____	N посвідчення _____
Підпис властей, що видали посвідчення	
Дійсне до _____	

Зворотний бік

Зріст _____	Очі _____	Волосся _____
Інші особливі прикмети або дані: _____		

Наявність зброї _____		
ФОТОГРАФІЯ ВЛАСНИКА		
Печатка		
Підпис власника або відбиток його великого пальця, або одне й друге		

Рис. 3. Зразок посвідчення особи для персоналу цивільної оборони (формат 74 x 105 мм)

Стаття 15. Міжнародний розпізнавальний знак

1. Міжнародним розпізнавальним знаком цивільної оборони, передбаченим пунктом 4 статті 66 Протоколу, є голубий рівнобічний трикутник на оранжевому тлі, зображений на рис. 4.

Рис. 4. Голубий трикутник на оранжевому тлі

(відсутній в БД)

2. Рекомендується, щоб:

а) у разі, якщо трикутник зображений на прапорі, пов'язці або накидці, оранжевим тлом були прапор, пов'язка або накидка;

б) один з кутів трикутника був спрямований вертикально вгору;

с) жоден з кутів трикутника не торкався краю тла.

3. Міжнародний розпізнавальний знак має бути настільки великим за розмірами, наскільки цього вимагають обставини. Коли це можливо, він наноситься на плоску поверхню або на прапори, видимі з усіх можливих напрямків і з можливо більшої відстані. Відповідно до інструкцій компетентних властей персонал цивільної оборони, коли це можливо, повинен носити головні убори й одяг з міжнародним розпізнавальним знаком. Уночі або за обмеженої видимості розпізнавальний знак може освітлюватися або бути таким, що світиться, він може також бути виготовлений з матеріалів, що дають змогу розрізнити його за допомогою технічних засобів виявлення.

Глава VI

Установки і споруди, що містять небезпечні сили

Стаття 16. Міжнародний спеціальний знак

1. Міжнародним спеціальним знаком для установок і споруд, що містять небезпечні сили, як це передбачено пунктом 7 статті 56 Протоколу, є група трьох кіл яскраво оранжевого кольору, однакового розміру, розміщених на одній і тій самій осі, причому відстань між кожним з кіл має становити один радіус, згідно зі зразком, показаним на рис. 5.

Рис. 5. Міжнародний спеціальний знак для установок і споруд, що містять небезпечні сили

(відсутній в БД)

2. Знак має бути настільки великим, наскільки цього вимагають дані обставини. При нанесенні на велику поверхню знак може бути повторений так часто, як цього потребують дані обставини. Коли це можливо, знак наноситься на плоску поверхню або на прапори таким чином, щоб його було видно з усіх можливих напрямків та з якомога більшої відстані.

3. На прапорі відстань між зовнішніми межами знака і прилеглими сторонами прапора дорівнює одному радіусу кола. Прапор повинен мати прямокутну форму і його тло має бути білого кольору.

4. Уночі або за обмеженої видимості знак може освітлюватися або бути таким, що світиться. Він може бути також виготовлений з матеріалів, що дають змогу розрізнити його за допомогою технічних засобів виявлення.

Додаток 2

Посвідчення журналіста,
що перебуває в небезпечному відрядженні

(Посвідчення журналіста відсутнє в БД.)

**Відповідно до Указу
Президії Верховної Ради Української РСР
від 18 серпня 1989 року N 7960-XI
Додаткові протоколи I та II до чотирьох Женевських конвенцій
від 12 серпня 1949 року ратифіковані з такою заявою:**

"Українська Радянська Соціалістична Республіка, відповідно до пункту 2 статті 90 Протоколу I, визнає ipso facto і без спеціальної угоди відносно будь-якої іншої Високої Договірної Сторони, яка бере на себе таке ж зобов'язання, компетенцію Міжнародної комісії по встановленню фактів" ("Відомості Верховної Ради Української РСР", 1989, N 35, ст. 624, 625).

Зібрання чинних міжнародних договорів України:
Офіційне видання – Том 1: 1990–1991 рр. – К.:
Видавничий Дім "Ін Юре", 2001.

Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року
Протокол; ООН від 08.06.1977
Редакція від **08.12.2005**, підстава — [995_g74](#)
Постійна адреса:
https://zakon.rada.gov.ua/go/995_199

Законодавство України
станом на 08.08.2025

чинний

995_199

Публікації документа

- Зібрання чинних міжнародних договорів України від 1990 — 1990 р., № 1, стор. 25